

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia Ohjaamo Espoon palveluista

Sabitova, Karina & Vainikainen, Aki

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia Ohjaamo Espoon palveluista

Sabitova Karina & Vainikainen Aki
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Karina Sabitova & Aki Vainikainen

Opinnäytetyön nimi

Vuosi 2017 Sivumäärä 43

Opinnäytetyössämme selvitimme maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia Ohjaamo Espoon palveluista. Yhteistyökumppanimme toimi Ohjaamo Espoo.

Ohjaamo on nuorille, alle 30-vuotiaille tarkoitettu matalan kynnyksen palvelupiste, joka tukee yksilöllisesti erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria ja edistää heidän koulutukseen ja työelämään kiinnittymistään.

Tavoitteena oli selvittää tekijöitä, jotka ovat edistäneet nuorten kiinnittymistä koulutuksen tai työelämään Ohjaamon palveluiden kautta, sekä nuorten tuen tarvetta ja mitä toimenpiteitä on tehty heidän auttamiseksi. Tarkoituksena oli selvittää nuorten kokemuksia ja näkemyksiä palveluprosessista. Keskiössä tutkimuksessa olivat ne nuoret, jotka olivat hyötynet palvelusta.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui maahanmuuttajista suomalaisessa yhteiskunnassa, nuorisotakuusta, syrjäytymisestä ja kulttuurista sekä osallisuudesta. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin teemahaastattelemalla yhdeksän maahanmuuttajataustaista nuorta. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä tuloksia varten. Tulosten perusteella voidaan todeta nuorten hyötynet Ohjaamon palveluista. Ohjaamon kaltaisia matalan kynnyksen palveluita tarvitaan ja niiden merkitys yhteiskunnallisesti on suuri. Ohjaamon kaltaisessa matalan kynnyksen palvelussa on tärkeää asiakaslähtöisyyden huomioiminen toiminnassa ja tässä Ohjaamo on onnistunutkin hyvin.

Ohjaamon palveluiden kehittämis ehdotukset kohdistuivat tulosten mukaan lähinnä Ohjaamon näkyvyyden, palveluiden markkinoinnin ja mainonnan lisäämiseen.

Asiasanat: nuori, maahanmuutto, syrjäytyminen, osallisuus, Ohjaamo

Karina Sabitova & Aki Vainikainen

Title of the Thesis

Year	2017	Pages	43

The purpose of our thesis was to examine the experiences of young people with immigrant backgrounds on the services of Ohjaamo Espoo. Our partner in this thesis was Ohjaamo Espoo.

The aim of this work was to find out the factors that have contributed to the adherence of young people to education or working life through the services of Ohjaamo, as well as the needs of young people and what measures have been taken to help them. The purpose was to find out about young people's experiences and their views on the service process. The study focuses on young immigrants who have benefitted from Ohjaamo's services.

The theoretical framework of the thesis consisted of theories related to immigrants in Finnish society, youth guarantee concept, exclusion and culture, as well as inclusion. The thesis is a qualitative research. The material was collected via theme interviews with nine young individuals with immigrant background. The material was analyzed by content analysis of interview results. The results show that young people have benefitted from the services of Ohjaamo. The low-threshold services of Ohjaamo are needed and they have substantial social impact. The services of Ohjaamo integrates customer oriented approach in practice and Ohjaamo succeeds well in this. Based on the results, the suggestions for the development of Ohjaamo's services were mainly focused on increasing the visibility of Ohjaamo, marketing of services and its promotion.

Keywords: youth, immigration, exclusion, inclusion, One-stop Guidance Center

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Maahanmuuttajien integroituminen	7
2.1	Ketkä ovat maahanmuuttajia	7
2.2	Syrjäytyminen ja kulttuuri.....	8
2.2.1	Syrjäytyminen.....	8
2.2.2	Kulttuuri	9
2.3	Osallisuus yhteiskuntaan.....	11
2.4	Suomen kotouttamisohjelma.....	13
2.5	Maahanmuuttajien koulutus ja työllistyminen	14
2.6	Nuorisotakuuohjelma	18
	Nuorisotakuu	18
2.7	Ohjaamon ohjauspalvelut.....	19
3	Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteuttaminen	21
3.1	Tutkimuksen toteuttaminen.....	21
3.2	Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu.....	22
3.2.1	Laadullinen tutkimus	22
3.2.2	Aineistonkeruu	23
3.3	Aineiston analyysimenetelmä	27
4	Tulokset.....	27
5	Pohdinta	31
	Lähteet	36
	Kuviot.....	43
	Liitteet.....	44

1 Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on Ohjaamo Espoon asiakkaana olevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemusten kartoittaminen palvelusta sekä heidän omien näkemysten ja mielipiteiden esiin tuominen. Tavoitteena on selvittää tekijöitä, jotka ovat edistäneet nuorten kiinnittymistä koulutukseen tai työelämään Ohjaamo Espoon kautta, sekä nuorten tuen tarvetta ja millä toimenpiteillä heitä on kyetty auttamaan. Tarkoituksena on selvittää nuoren tilannetta ennen Ohjaamoon hakeutumista, nuoren kanssa tehdyn työskentelyprosessin sisältöä sekä asiakkuuden tuloksia asiakkaan Ohjaamosta saadun hyödyn ollessa keskiössä.

Tutkimuksen tulosten avulla on tarkoitus kehittää Ohjaamo Espoon palveluita, ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää ja tukea osallisuutta.

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Ohjaamo Espoon kanssa. Mahdollisuus opinnäytetyön tekoon Ohjaamolle tarjoutui meille syksyllä 2015 osallistuttuamme työpajoihin, joiden tarkoitus oli Ohjaamon palveluiden kehittäminen. Ohjaamo on alle 30-vuotiaille nuorille tarkoitettu matalan kynnyksen palvelupiste. Sen toimintamalli rakentuu tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea tarjoavasta Ohjaamosta, eri hallinnonalojen peruspalveluista ja yhteistyöverkostosta. Ohjaamon toimintamalli kannustaa nuoria itsenäisesti ottamaan yhteyttä oman asiansa kanssa myös ilman lähettävää yhteistyötahoa. Ohjaamo tukee yksilöllisesti erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria ja edistää heidän koulutukseen ja työelämään kiinnittymistään (Ohjaamo-toiminnan yleiskuvaus 2014, 1.)

Tutkimuksemme aihe on yhteiskunnallisesti tärkeä ja ajankohtainen. Nuorten syrjäytyminen on ollut viime vuosina paljon yhteiskunnallisesti keskustelua herättävä aihe. Erityisesti maahanmuuttajat ja maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat Suomessa kasvava väestöryhmä, jonka riski syrjäytyä yhteiskunnasta on Evan tutkimuksen (2012) mukaan huomattavasti suurempi kuin kantaväestön. Suomen- tai ruotsinkielisten nuorten syrjäytymisprosenttiin (Myrskylä 2012, 5) verrattuna vieraskielisten nuorten syrjäytymisprosentti on lähemmäs viisinkertainen. Huomattavasti suuremman syrjäytymisriskin vuoksi rajasimme tutkimuksemme kohderyhmän maahanmuuttajataustaisiin nuoriin.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys muodostuu maahanmuuttajista suomalaisessa yhteiskunnassa, nuorisotakuusta, syrjäytymisestä ja kulttuurista sekä osallisuudesta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin tutkimusta varten haastatteleamalla yhdeksää maahanmuuttajataustaista nuorta. Aineisto analysoidaan sisällönanalyysillä tuloksia varten.

2 Maahanmuuttajien integroituminen

2.1 Ketkä ovat maahanmuuttajia

Maahanmuutosta ja maahanmuuttajista alettiin puhua Suomessa 90 luvuilla, kun ilmiöstä on tullut näkyvämpi. Opinnäytetyön aiheen kannalta on tärkeä määrittää, ketkä ovat maahanmuuttajia. Maahanmuuttajista on monta erilaista käsitettä eri tahojen välillä. Monien tahojen kesken puhutaan maahanmuuttajista, jotka täyttävät heidän asettamiaan kriteerejä. Sen sijaan yhteiskunnallisella tasolla maahanmuuttajiksi luetaan kaikki ulkomaalaiset, Suomeen tulossyystä huolimatta. Toisin sanoen jokainen taho ymmärtää maahanmuuttoa omalla tavallaan, tietyistä kehyksistä kiinni pitäen.

Kaiken kaikkiaan käsitteet ulkomaalaisista eivät ole yksiselitteisiä. Maahanmuuttajaksi helposti luokitellaan kaikki, jotka eivät näytä kantaväestöltä. Lisäksi ihmisten kesken maahanmuuttajaksi lasketaan kansalaisuuden, kielen tai kotimaan perustella. Käsite elää asiayhteydestä riippuen. Jos uutisoidaan rikoksesta, niin siellä varmasti korostetaan mahdollisen tekijän kansalaisuutta. Kun taas kerrotaan uutisia urheilijan menestyksestä kansainvälisissä turnauksissa, niin maahanmuuttajaa lasketaan saman tien suomalaiseksi. Opinnäytetyömme kannalta näemme tärkeänä määrittää ero maahanmuuttajien ja muiden ulkomaalaisten välillä, sillä ainoastaan siten pystymme kartoittamaan mahdollisia tarpeita ja kohdistamaan tukea juuri avun tarpeessa oleville asiakasryhmille mahdollisimman toimivasti.

Väestöliiton (2016) mukaan maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, jolla on Suomessa asumisen aiheet (Maahanmuuttajat 2016). Tilastokeskuksen mukaan maahanmuuttaja on henkilö, jonka ainakin yksi vanhemmista on syntynyt ulkomailla. Laissa kotoutumisen edistämisestä (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010) momentissa 3§ maahanmuuttajalla puolestaan tarkoitetaan henkilöä, joka on muuttanut Suomeen ja aikoo esim. opiskella tai asua pidemmän aikaa ja jolla on oleskelukortti.

Maahanmuuttaja käsitteenä monesti rinnastetaan muihin käsitteisiin, kuten pakolaisiin, turvapaikanhakijoihin tai paluumuuttajiin. Tämän vuoksi on syytä avata tässä myös käsitteet paluumuuttaja, pakolainen ja turvapaikanhakija. Väestöliiton (2016) mukaan paluumuuttajalla tarkoitetaan henkilöä, joka palaa esim. perheenjäsenen tai jälkeläisten lähtömaahan. Vastaavasti turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka on joutunut lähtemään omasta kotimaastaan vainon kohteeksi tulemisen johdosta. Yleisesti ottaen turvanpaikanhakijan tulee anoa kansainvälistä suojelua tai oleskelupaikka toisesta maasta. Turvanpaikkahakijoiden lisäksi tarkennetaan pakolaiskäsite. Yhdistyneiden kansakuntien mukaan pakolainen on henkilö, jolla on todellinen syy pelätä tulevaisuutta vainotuksi

kotimaassaan. Sota, yllättäen, ei ole YK:n sopimuksen mukaan syy pakolaisuuteen (Maahanmuuttajat 2016.)

Kuten aiemmin jo todettiin, asiayhteys vaikuttaa maahanmuuttajaksi määrittelyyn. Tämä näyttäytyy esimerkiksi pakolaisten määrittelyssä ja tilastoinnissa. Tilastoihin maahanmuuttajaksi kirjataan vain sellaiset maahanmuuttajat, joilla on ainakin vuoden verran voimassa oleva oleskelulupa. Pakolaisiksi luetaan henkilöt, jotka ovat tulleet Suomeen pakolaisleireiltä kiintiöpakolaisina tai turvapaikanhakijoina omasta tahdostaan. Toisin sanoen pakolaisiksi kutsutaan henkilöitä, joille annetaan turvapaikka jostain valtiosta tai joiden todetaan olevan pakolaisia YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun virastossa.

2.2 Syrjäytyminen ja kulttuuri

2.2.1 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen ei ole yksiselitteinen prosessi, vaan moniulotteinen ilmiö, jolla on psyykkiset, sosiaaliset ja jopa terveydelliset ulottuvuudet.

Yleisesti ottaen, syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteiskunnan järjestelmästä poisjäämistä ja ihminen, joka omasta tahdosta riippumatta jää vaille päivittäistä tekemistä, on syrjäytymisvaarassa. Syrjäytymisellä on merkittävät vaikutukset ihmisen hyvinvointiin. Lämsän (1998) mukaan syrjäytymisen ehkäisyn puitteissa on kannettu huolta köyhistä ja työttömistä, sekä ihmisten yksinäisyydestä, lähiverkoston heikentymisestä, vaikuttamisen vaikeuksista ja kulttuurisista halkeamista (Lämsä 1998, 10). Sen sijaan Ihalainen ja Kettunen kirjassaan (2016, 130) kuvaavat syrjäytymistä vuosia kestäväenä vaiheittaisena prosessina. Ihmisen elämässä tapahtuvien äkillisten muutosten johdosta, saattaa käynnistyä syrjäytymisprosessi. Sen alkuvaiheessa ihminen uskoo kykenevänsä selviytymään tapahtuneesta. Kuitenkin mitä pidempään ongelmat kestävät ja mitä enemmän niitä kasautuu, sitä enemmän ongelmat heikentävät elämänhallinnan tunnetta (Ihalainen & Kettunen 2016, 130.) Syrjäytyminen estää sosiaalista integraatiota ja tuo mukanaan monenlaisia vaikutuksia sekä yksilöön että yhteiskuntaan.

Opetushallituksen suorittamassa laajassa tutkimuksessa (2007) nuorten syrjäytymiseen liittyvistä riskitekijöistä on osoitettu, että syrjäytymiseen vaikuttavat myös vanhempien tausta, esimerkiksi vanhempien koulutus tai työttömyyden kesto (Savioja 2007, 141). Karppisen ja Saviojan (2007) sekä Myrskylän (2012, 6-8) mukaan syrjäytymiseen vaikuttavat sosioekonominen tausta, koulutusvalinnat, työllisyystilanne ja kulttuuriset tekijät (Karppinen & Savioja 2007, 117). Molemmista raporteista todetaan, että nuorten maahanmuuttajataustaisten syrjäytymisen riski on tavallisesti suurempi kuin kantaväestöllä. Tarkastusvaliokunnan (2014) mukaan nuorten maahanmuuttajien syrjäytymisriski on

korkeampi varsinkin pääkaupunkiseudulla, jossa se maahanmuuttajilla on noin 20 % ja kantaväestöllä noin 4 %. Tämän johdosta tarkasteluvaliokunta on antanut eduskunnalle mietinnön nuorten syrjäytymisestä valvontahavainnon yhteydessä. Eduskunta puolestaan edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, sillä syrjäytymiseen tarvitaan varhaista puuttumista (Nuorten syrjäytyminen 2014.) Myös Jasinskaja-Lahti väittää syrjintäkokemusten heikentävän maahanmuuttajien henkistä hyvinvointia (Jasinskaja-Lahti 2004, 258).

Myrskylän mukaan (2012) syrjäytyneitä 15-29 -vuotiaita nuoria oli vuonna 2010 yhteensä 51 341, eli noin 5 % tämän ikäluokan koko väestöstä. Liki joka neljäs syrjäytyneistä on vieraskielinen (Myrskylä 2012, 2.) Edellä mainittu tilasto kertoo miten tärkeää varhainen puuttuminen syrjäytymiseen on. Tämä onnistuu varsin hyvin luomalla matalan kynnyksen palveluita. Ohjaamo on yksi niistä palveluista, jossa saman katon alla löytyy moniammatillinen tiimi. Näin ollen Ohjaamon rooli nuorten maahanmuuttajataustaisten elämässä on hyvin tärkeää juuri silloin, kun nuori alkaa kokea tavanomaisen elämän ulkopuolelle jäämistä.

2.2.2 Kulttuuri

Kulttuuri muodostuu yhteisön ja toimintaympäristön vaikutuksista. Kulttuuria opitaan, harjoitellaan ja tuotetaan. Kulttuuri ulottuu ihmisen toimintatapoihin ja vaikuttaa ihmisen tapaan hahmottaa ja tulkita maailmaa. Kulttuuri voi yhtä hyvin yhdistää, kuin erottaa ihmisiä ja yhteisöjä. Tästä syystä on tärkeää olla valmiina tutustumaan uusiin kulttuureihin ja hyväksymään niitä, jotta ihmisten välinen jännitys ei rasittaisi kanssakäymistä näin nopeasti muuttuvassa maailmassa. Integraatioprosessia käyvä maahanmuuttaja yleensä säilyttää omaa kulttuuriaan ja samalla on vuorovaikutuksessa valtakulttuuriin. Kyseinen prosessi edesauttaa aktivoimaan maahanmuuttaja osallistumaan yhteiskunnan toimintoihin. Jotta maahanmuuttajasta tulisi täysipainoinen yhteiskunnan jäsen, hänen on saatava tuntemusta suomalaisesta kulttuurista sekä hankittava riittävä kielitaito. Maahanmuuttaja itse määrittää luontevasti rajan oman ja valtakulttuurin välillä. Toisin sanoen maahanmuuttaja itse päättää missä määrin säilyttää omaa kulttuuriaan ja toisaalta suomalaistuu.

Vanhan kotouttamislain (493/1999) mukaan suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutuminen on hyvin yksilöllinen prosessi. Lain tavoitteena on, että maahanmuuttaja osallistuu yhteiskunnan toimintaan omaa kulttuuria säilyttäen (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999). Rädyn (2002) mukaan työntekijän on pidettävä mielessä, että hän tulkitsee asiakkaan käytöstä aina oman kulttuurinsa kautta (Räty 2002, 213). Metson ja Peltolan (2008) mukaan asiakkaan kulttuurin perusasioiden tunteminen ja tietäminen antaa työntekijälle valmiuksia ymmärtää, mistä näkökulmasta asiakas kyseessä olevia asioita katsoo (Metso & Peltola 2008, 50). Tästä syystä uudistetun kotoutumislain mukaan kuntien työntekijöille tulee kehittää monikulttuurisia valmiuksia niin, että työntekijä

palvelua tarjotessaan pystyy huomioimaan asiakkaan kulttuurista taustaa ja tekijät, jotka tulee ottaa huomioon kohtaamisessa (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010).

Pelkästään kulttuurinen integraatio ei riitä, sillä potentiaaliselle työssäkäyvälle nuorelle maahanmuuttajalle on hyvin tärkeä saada tuntemusta työkulttuurista. Eri kulttuureissa työn tekemisen tavat poikkeavat toisistaan. Yleisesti ottaen, Suomessa arvostetaan työntekijöiden oma-aloitteisuutta, rehellisyyttä, täsmällisyyttä, luotettavuutta ja aikataulujen noudattamista (Suomalainen työkulttuuri 2016). Työkulttuuriin voi tutustua useiden eri väylien kautta, esimerkiksi työkokeilun, -harjoittelun tai kesätyön kautta. Maahanmuuttajille on erittäin tärkeä saada kosketusta työelämään nimenomaan käytännön kokemuksen kautta. Kyseiseen ryhmän kuuluvat usein työskentelevät omaa koulutustaan ja osaamistaan vastaamattomissa tehtävissä hyvin pitkään ennen kuin työllistyvät omalle alalleen (Paakkinen 2016, 21). Tilastokeskuksen (2014) mukaan ulkomaalaistaustaiset (42%) työlliset 15-64-vuotiaat toimivat suomalaistaustaisia (26%) useammin palkansaaajina työntekijäammateissa (42 % vs. 26 %) ja harvemmin (23 % vs. 36 %) asiantuntija-ammateissa (Ulkomaalaistaustaiset työelämässä 2014). Tähän vaikuttaa maahanmuuttajien kotoutuminen, pohjakoulutus sekä muut yksittäiset seikat, joihin mikään valtiollisista ohjelmista ei voi vaikuta. Kevan (2016) selvityksessä todetaan kaukaisemmasta maasta lähtöisin olevan maahanmuuttajan lähtökulttuurin vahingollinen vaikutus Suomessa työllistymiseen (Paakkinen 2016, 42).

Kaiken lisäksi kulttuuriset asenteet sukupuolten rooleista työssä sekä perheessä vaikuttavat maahanmuuttajien työllistymiseen. Kyseinen ilmiö korostuu erityisesti maahanmuuttajanaisten keskuudessa. Työ- ja elinkeinoministeriön tilaaman tutkimuksen (2014) mukaan maahanmuuttajanaisilla on korkeammat työttömyysluvut kuin maahanmuuttajamiehillä ja suomalaissyntyisillä naisilla (Maahanmuuttajien työllistyminen 2014, 79). Tähän toki vaikuttavat monet seikat, kuten varhainen perheellistyminen ja joidenkin kulttuurien vahva "kotiäitienormi" (Paakkinen 2016, 46). Ottaessaan edellä mainitut kulttuuriset seikat huomioon, työllistymispalveluja tarjoavat voivat hyödyntää tiedossa olevia työllistymishaasteita ja kääntää niitä voimavaraksi. Kelan julkaiseman lehden (2016) mukaan kotiäitien työttömyyteen voi vaikuttaa järjestämällä perhevapaita tasaisemmin vanhempien kesken. Se parantaisi selvästi naisten asemaa työmarkkinoilla ja vaikuttaisi myönteisesti työnantajiin rekrytointitilanteessa (Sosiaalivakuutus 2016, 10-13).

Maahanmuuttajien integroituminen työelämään on hyvin tärkeää, jotta heistä tulee täysipainoisia yhteiskunnan jäseniä. Nuorten työikäisten maahanmuuttajien kohdalla on elintärkeä käyttää valtion resurssit oikein ja tehokkaasti, huomioiden kulttuuriset taustat ja seikat. Tosin, kotouttamisjärjestelmässä on kehitettävä ne mekanismit, joiden kautta kohderyhmille voi tarjota mahdollisuudet oppia työelämän kulttuuria käytännön kokemuksen kautta.

2.3 Osallisuus yhteiskuntaan

Ihmisille on luonnollista tuntea tarvetta kuulua ympäröivään yhteiskuntaan, sillä kokemus yksilön omasta merkityksestä osana yhteisöä ja yhteiskuntaa lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Nivalan ja Rynänen (2013) mukaan yhteenkuuluvuuden tunne ja osallistuminen yhteisön toimintaan merkitsee henkilölle osallisuutta (Nivala & Rynänen 2013, 20.)

Osallisuus nähdään ilmiönä, joka voi toteutua suhteessa erilaisiin yhteisöihin. Näitä yhteisöjä voivat olla esimerkiksi perhe, päiväkotiryhmä, koululuokka, kaveriporukka, kunta tai yhteiskunta. Osallisuutta voidaan näin edistää hyvin monin eri tavoin (Kiilakoski & Gretschel 2012, 5).

Suomessa on osallisuus noussut poliittiseksi tavoitteeksi. Pohja osallisuudelle on valtion takaama ja vahvistama. Taustalla olevat lait ovat kuitenkin muodoltaan yleisiä, joten kunnille jää itselleen paljon valtaa päättää mikä on riittävä määrä toimia kuulemisen ja osallisuuden turvaamiseksi. Vaikuttamisen mahdollisuudet lähiympäristöön vaihtelevat kuntakohtaisesti niiden ollessa sidoksissa satunnaisiin tekijöihin. Näitä tekijöitä voivat olla esimerkiksi viranomaisten asenteet ja kulttuuri sekä kunnan epäviralliset verkostot (Kiilakoski & Gretschel 2012, 21).

Nuorisobarometrin (2013) mukaan laajemmassa mielessä osallisuus tarkoittaa osallistumista yhteiskunnan toimintaan, sosiaalisia suhteita, yhteisöllisyyttä ja yhteen kuulumista. Useasti osallisuudella tarkoitetaan osallistumista yhteiskuntaan aktiivisena kansalaisena. Mitä aktiivisempi yksilö on, sitä pienempi on syrjäytymisriski. Syrjäytymisriskien alentaminen johtuu siitä, että osallisuus on syrjäytymisen käänköpuoli (Myllyniemi 2013, 6.)

Näin ollen nuorten kanssa työtä suunnitellessa, kannattaa keskittyä esim. osallisuuden lisäämiseen sen sijaan, että keskittyisi syrjäytymisen poistamiseen. Diakonia-ammattikorkeakoulun vuosikirjan (2016) mukaan "nuorisolain (72/2006, 85) ja nuorisotakuun edellyttämät toimet määrittävät nuorten palveluiden kehittämistä ja resursointia kunnissa" (Gothóni, Hyväri, Kolkka & Vuokila-Oikkonen 2016, 127). Nuorisolain tarkoituksena on tukea nuoren kasvua, itsenäistymistä ja aktiivista kansalaisuuden ja sosiaalisuuden vahvistamista. Tulevassa nuorisolain uudistuksessa tulee erityisesti painottumaan nuorten osallisuuden tärkeys sekä vaikuttamismahdollisuuksien ja tasa-arvon edistäminen (Pätynen, Vuokila-Oikkonen & Norontaus 2016, 128.)

Globaalin ajan tietoyhteiskunnassa perinteisten osallisuuden areenoiden on katsottu käyvän itsessään riittämättömäksi kansalaistoiminnan muotojen moninaistuessa. Paikalliset, alueelliset ja kansalliset kansalaisjärjestöt eivät enää pysty tarjoamaan riittäviä osallistumisen kanavia kansalaisille, joita kiinnostaa henkilökohtaisten kysymysten lisäksi vaikuttaminen maailmanlaajuisiin uhkakuviin. Löyhä, järjestäytymätön ja projektiluontoinen kansalaistoiminta on myös kasvattanut merkitystään viime aikoina. Internet toimii merkittävänä tekijänä osallisuuden väylien tarjoajana. Nimenomaan verkon kautta

nykyihminen voi kokea kuuluvansa yhteisöihin, vaikka yhteisöjen jäsenet asuvat eri paikoissa. Enää lähiyhteisö ei rajoitu pelkästään suomalaisuuteen, vaan suomen rajojen ulkopuolellekin. Erilaisten arjen tapahtumien merkitys hyvinvoinnin rakentamisessa on myös tärkeää nähdä (Kiilakoski & Gretschel 2012, 18-19).

Osallisuuden edistämisestä keskusteltaessa tulee esiin erilaisia käsitteitä kuten: mukana oleminen, mukaan kuuluminen, mukana vaikuttaminen, yhteisöllisyys, yhteisön toimintatavat ja demokraattinen kasvattaminen. Toisaalta osallisuuden edistämisestä keskustelua käydessä on kyse myöskin esteiden poistosta, putoamisen ehkäisemisestä ja puuttumisesta marginalisaatioon sekä ennaltaehkäisevästä ja korjaavasta toiminnasta (Kiilakoski & Gretschel 2012, 5).

Nuorten osallisuudella on suuri merkitys Ohjaamo-hankkeen toteuttamisessa. Monille osallisuus vaikuttaa helpolta keinolta. Todellisuudessa nuorten osallisuuden ylläpitämiseen tarvitaan toimivia keinoja ja erilaisten lähestymistapojen löytämistä. Yksi osallisuutta edistävä toimintatapa on asiakaslähtöinen työote. Kyseinen toiminta mahdollistaa nuoren kohtaamisen yksilönä, huomioon ottaen hänen lähtöpisteensä, kokemuksensa ja tarpeensa. Mannerheimin lastensuojeluliiton (2008) mukaan nuorten osallisuudella tarkoitetaan heidän vaikuttamismahdollisuuttaan itseään koskeviin asioihin, itseään koskevien päätösten tekoon sekä heidän omaan lähiympäristöönsä. Käytännössä osallisuus sisällyttää toimintaa, jossa nuoret itse asettavat tavoitteita, pohtivat eri ratkaisuja sekä tekevät päätöksiä, omista tekemisistään vastuuta kantaen. Heidän motivaationsa on korkeampi ja toiminnan tulokset paranevat silloin, kun nuoret saavat olla mukana miettimässä toimintakeinoja sekä toteutustapoja (Salovaara 2008, 6.)

Ohjaamon toimintaa pohjautuu juuri edellä mainittuihin periaatteisiin. Nuorten päätäntävalta heidän asioidessaan Ohjaamalla, molemminpuolinen vuorovaikutuksellinen ote, sekä mahdollisuus vaikuttaa Ohjaamon toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen lisäävät Ohjaamon asiakkaiden osallisuuden tunnetta. Nuorten asiakkaiden osallistumisen edistämiseksi Ohjaamon toiminnassa edesauttavat sen matalan kynnyksen periaatteet ja tasavertainen palvelun vuorovaikutus. Kun työntekijä yhdessä nuoren kanssa pyrkii kehittämään yhteistä toimintaa, nuoren motivaatiotaso yhteistyön jatkamiseen säilyy. Näin nuoren osallisuutta vahvistamalla alan ammattilainen pystyy minimoimaan työelämään kiinnittymisen vaikeuksien vaikutusta. Toisin sanoen osallisuuden kautta nuori voi nähdä omaa tilannettaan mahdollisuuksien valossa. Ohjaamosta saadulla myönteisten kokemusten omien vaikuttamismahdollisuuksien pohjalta, nuorilla vahvistuu usko siihen, että hän voi vaikuttaa itseä ja omaa lähiympäristöä koskeviin asioihin.

2.4 Suomen kotouttamisohjelma

Euroopan komission tiedonannon kotouttamista koskevan toimintasuunnitelman (2016) mukaan Euroopan Unionin ulkopuolelta tulleet henkilöt voivat hyvinkin vastata väestörakenteen haasteisiin, parantaa työmarkkinoiden toimintaa ja julkisen talouden kestävyyttä, jos heidät kotoutetaan nopeasti. Toimintasuunnitelman mukaan kotoutumattomuuden yhteiskunnalle aiheuttamat kulut ylittävät suuresti kotouttamispolitiikkojen kustannukset. Kotoutumisprosessin onnistumisessa on korostettu maahanmuuttajien omatoiminen ja omaehtoinen panostus kielitaitoon ja koulutukseen (Euroopan komission tiedonanto 2016).

Kotouttamistyössä mukana olevat tahot käyttävät valtaa suhteessa maahanmuuttajanuoriin, mutta eivät kuitenkaan ole keskenään tasa-arvoisessa asemassa mitä tulee aluepolitiikan muotoiluun käytännössä. Vaikka valtion- ja aluehallintoon on rakennettu osallistumiskanavia, joiden kautta maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuusjärjestöjen aktiivit pääsevät osallistumaan aluepoliittiseen keskusteluun, varsinainen päätöksenteko on poliitikkojen ja virkamiesten käsissä (Sotkasiira 2016, 184).

Suomeen saapuu vuosittain tuhansia maahanmuuttajia, jotka laki velvoittaa kotouttamaan. Kotouttamisprosessin sisällöt eroavat kunnasta riippuen. Eroavaisuuksista huolimatta pyrkimyksenä on integroida maahanmuuttajia, nuoret mukaan lukien, parhaalla mahdollisella tavalla. Mediassa maahanmuuttoa tarkastellaan useasti kotoutumiseen liitettyjen ongelmien kautta. Siitä huolimatta viime vuosina ongelmista puhumisen rinnalle on syntynyt keskustelu, jossa maahanmuuttajaväestön kotoutuminen nähdään voimavarana Suomen tulevaisuutta ajatellen. Poliitiikan lähtökohdaksi on otettu, että lisääntyvä maahanmuutto vahvistaisi Suomen innovaatiokykyä ja osaamista. Lisäksi kyseisen maahanmuuttopolitiikan harjoittaminen toisi uusia kulttuurisia vahvuuksia osaksi suomalaista yhteiskuntaa (Sisäministeriö 2013. Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia.) Vuoden 2016 aikana Suomeen muutti 32 276 henkeä, joista suurin osa maahanmuuttajista oli EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolelta (Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2017, 11.)

Suomen historian ensimmäinen laki kotouttamisesta (laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 1999/493) säädettiin vuonna 1999. Ennen tätä Suomeen muuttaneiden henkilöiden asema määräytyi perustuslain perusoikeuksien kautta, jolloin maahanmuuttajien palvelut järjestettiin hallinnonalan perustoiminnan yhteydessä. Toisin sanoen lain määrittämisen puutteen vuoksi sosiaalialan ammattilaisilla ei ollut vahvaa kokemusta ulkomaalaisten integroitumisesta ja sopivan tuen löytämisestä.

Vuonna 1999 kotouttamisen tavoitteena on ollut kotouttaa maahanmuuttajia sekä edistää tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka antaisivat tukea yhteiskunnassa

tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamiseen (493/1999, 1§). Nykypäivänä vuonna 1999 asetetut kotouttamisen tavoitteet eivät enää vastaa tämänhetkisiin yhteiskunnallisiin vaatimuksiin. Tämän seurauksena kotouttamisen ohjelmaa on pyritty kehittämään asteittain. Lain lisäksi kotouttamisella on yhteiskunnallinen merkitys.

Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämän sivuston mukaan alkukartoituksen perusteella asiakkaalle laaditaan kotoutumissuunnitelma, jonka tarkoituksena on tukea maahanmuuttajaa ja ohjata koulutusta edistäviin palveluihin. Yleisesti ottaen työttömällä tai toimeentulotuen varassa elävällä maahanmuuttajilla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan, tarve kyseiselle ohjelmalle pitää vain pystyä hahmottamaan (Kotoutumissuunnitelman aikainen toimeentulo 2017.) Pelkkä kotoutumissuunnitelma itsestään ei takaa mitään. Integroitumisprosessissa on tärkeää ylläpitää osallistuvan henkilön motivaatiotasoa. Sen saavuttamiseksi molemmilta osapuolilta edellytetään aktiivista osallisuutta.

2.5 Maahanmuuttajien koulutus ja työllistyminen

Opetushallituksessa maahanmuuttajilla tarkoitetaan paluumuuttajia, siirtolaisia, pakolaisia sekä muita ulkomaalaisia, toisin kuin tilastoinnissa tai maahanmuuttovirastossa.

Opetushallituksen mukaan nuorten maahanmuuttajien koulutus on integraatioprosessin yksi tärkeimmistä osista. Maahanmuuttajanuorten koulutuksen tavoitteena on osallistuttaa Suomeen muuttavia eriasteisiin koulutuksiin, joiden kautta nämä nuoret voivat saada valmiuksia toimia tasavertaisina jäseninä suomalaisessa yhteiskunnassa (Maahanmuuttajien koulutus 2017.)

Monissa nykytutkimuksissa tutkijat pyrkivät huomioimaan nuorten ikävaiheen ja siihen liittyviä keskeisiä piirteitä. Iän myönteinen vaikutus integroitumiseen on tutkitusti todistettu.

Esimerkiksi, valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (2014) mukaan nuorella iällä on myönteinen vaikutus Suomen yhteiskuntaan työmarkkinoille integroitumiseen (Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014, 32). Ikävaiheen huomioon ottaminen on tärkeää, sillä nuorten sopeutumisongelmat eroavat aikuisten ongelmista. Sopeutumisongelmiin ei kuulu nuoruusikään tyypillisesti liittyviä komplikaatioita, kuten oman identiteetin etsimistä ja muotoutumista, itsenäistymisen pyrkimyksiä ja niin edelleen (Kivijärvi & Peltola 2016, 55.)

Opetushallitus on suunnitellut nuorille maahanmuuttajille eriasteiset opinnot. Näihin opintoihin kuuluvat perusopetusta lisäluokilla ja valmistavat opinnot. Käytyään tämän läpi nuorilla maahanmuuttajilla on oikeus jatkaa opintojaan joko lukiossa, ammattioppilaitoksessa tai kansanopistossa. Kyseiset opintolinjat eivät poissulje mahdollisuutta osallistua myös erilaisiin yleissivistäviin opintoihin aikuisoppilaitoksissa (Maahanmuuttajien koulutus 2017.)

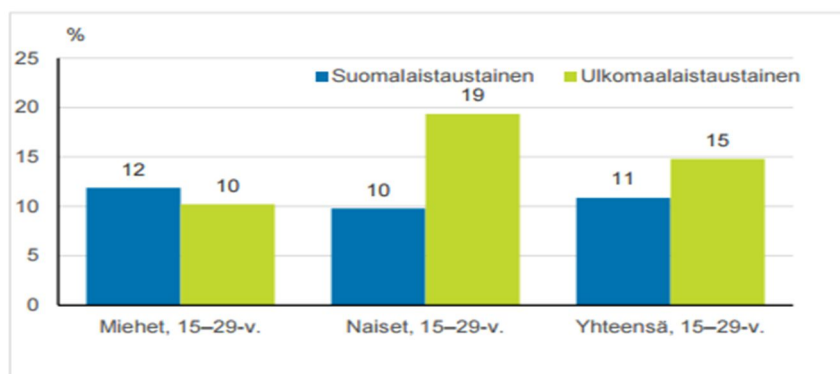
Suomen nuorisotyön valtakunnallisen palvelu- ja vaikuttajajärjestön (2016) mukaan 99,1 % peruskoulun yhdeksännen luokan päättäneistä nuorista oli hakenut jatkokoulutukseen keväällä vuonna 2016. Näistä jatkokoulutukseen hakeneista nuorista 97 % oli saanut opiskelupaikan elokuun alussa vuonna 2016. Sen sijaan 90 % nuorista, jotka olivat hakeneet ammatilliseen koulutukseen, saivat jatkokoulutuspaikan. Lähes vastaava luku - 92 % lukiokoulutukseen hakeneista nuorista sai lukiopaikan (Nuorista Suomessa 2016, 31.) Edellämainitut luvut kertovat siitä, että halutessaan nuoret saavat opiskelupaikan. Tärkeintä on pitää yllä nuorten motivaatiota. Tähän asiaan voivat vaikuttaa sekä läheiset ja koulu yhteisö että myös kaveripiiri.

Oppivelvollisuusikäinen maahan muuttanut aloittaa opintonsa yleensä perusopetuksen valmistavasta luokasta, josta siirrytään vuoden päästä normaaliin peruskoululuokkaan. Oppivelvollisuusiän ylittänyt voi taas hakeutua kotoutumiskoulutukseen, jonka tarkoituksena on vahvistaa maahan muuttaneiden kielitaitoa, arjessa pärjäämistä ja työelämään siirtymistä. Kotouttamiskoulutukset kestävät yleensä noin kymmenen kuukautta. Kotouttamiskoulutuksen käyneet voivat hakeutua koulutustaustastaan riippuen joko erilaisiin valmistaviin opintoihin, peruskouluun, toisen asteen opintoihin, korkeakouluun tai suoraan työelämään (Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut 28.02.2014.)

Suomeen muuttaneet työllistyvät kantaväestöä useammin omaa koulutustaan vastaamattomiin töihin. Työssäkäyntitilaston mukaan maahanmuuttajat ovat yliedustettuina esimerkiksi tarjoilijan, siivoajan, myyjän, ja ajoneuvon kuljettajan ammateissa (Maahanmuuttajat 2016.) Opinnäytetyössämme ilmiönä on espoolaisten maahanmuuttajanuorten työttömyys. Seuraavaksi avaamme työttömyyteen ja työllisyyteen liittyviä käsitteitä, sillä työttömyys ja työllisyys ovat olleet keskeisessä osassa Suomen hallitusohjelmissa 1990-luvun alusta lähtien (Telen 2007,10). Lisäksi puhutaan hieman työttömyydestä maahanmuuttajanuorten piirissä.

Työ on suomalaisessa kulttuurissa ja yhteiskunnassa hyvin tärkeässä asemassa, sillä sen kautta ihminen kokee itsensä tarpeelliseksi ja osaksi yhteiskuntaa. Kettusen ja Ihalaisen (2016) mukaan työttömyys merkitsee jäämistä vaille työtä. Työttömyydellä on lisäksi suurempi vaikutus ihmisiin. Työttömyyden seurauksena on suuri syrjäytymisriski, vaikka vain pieni osa työttömistä on todella huono-osaisia (Ihalainen & Kettunen 2016, 132-133.) Toisin sanoen mitä varhaisemmassa vaiheessa tartutaan työttömiin maahanmuuttajanuoriin, sitä suuremmalla todennäköisyydellä pystytään ennaltaehkäisemään syrjäytymistä ja edistämään parempaa integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Seuraavaksi tarkastellaan diagrammia, jossa on eritelty ulkomaalaistaustaisia nuoria suomalaistaustaisista työttömistä nuorista.

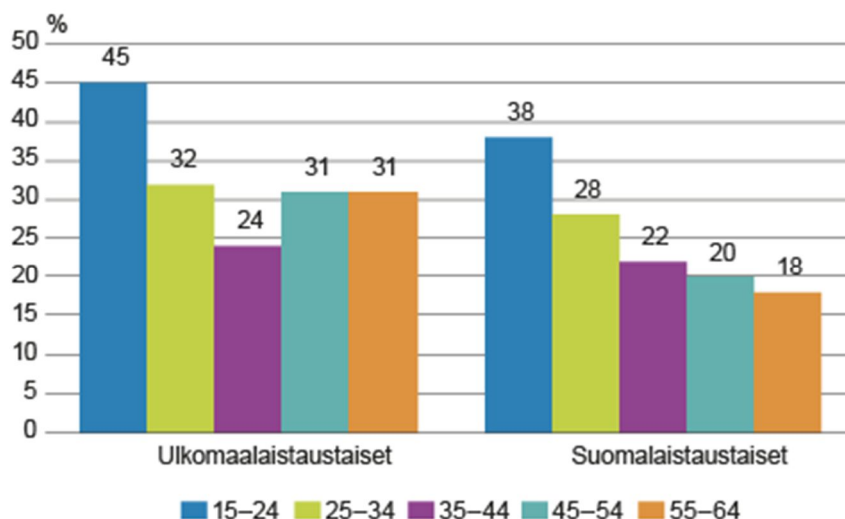

Kuvio 1: NEET-aste vuonna 2014 (Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014)

Tilastoinnissa työttömyysasteen rinnalla käytetään ns. NEET (Not in Employment, Education or Training)-asteen, joka eroaa klassisesta ”työtön” käsitteestä sillä, että se kuvaa niitä henkilöitä, jotka ovat vailla työtä, koulutus paikkaa, eivätkä ole suorittamassa asevelvollisuuttaan. Tämä käsite kuvaa tarkemmin juuri nuorten työttömyysasteen tilastoinnin. Kuvion 1 mukaan vuonna 2014 Suomessa vakinaisesti asuvat maahanmuuttajataustaiset nuoret (15-29 vuotiaat) olivat useammin koulutuksen ja työn ulkopuolella suomalaistaustaisiin ikätovereihin verrattuna. Varsinkin nuorten ulkomaalaistaustaisten naisten ero NEET tilastoissa on suuri kantaväestön naisiin verrattuna.

Vuoden 2017 tammikuussa 15-24-vuotiaita nuoria oli yhteensä 633 000. Heistä työttömiä oli 63 000 henkilöä ja työssä käyviä 207 000. Nuorten työttömyysaste tammikuussa oli 23,5 prosenttia. Työttömyysaste tarkoittaa työttömien osuutta työvoimasta. Työnhakijoina työ- ja elinkeinotoimistoissa työttöminä alle 25-vuotiaita oli 43 000 ihmistä (Tammikuun työttömyysaste 9,2 prosenttia).

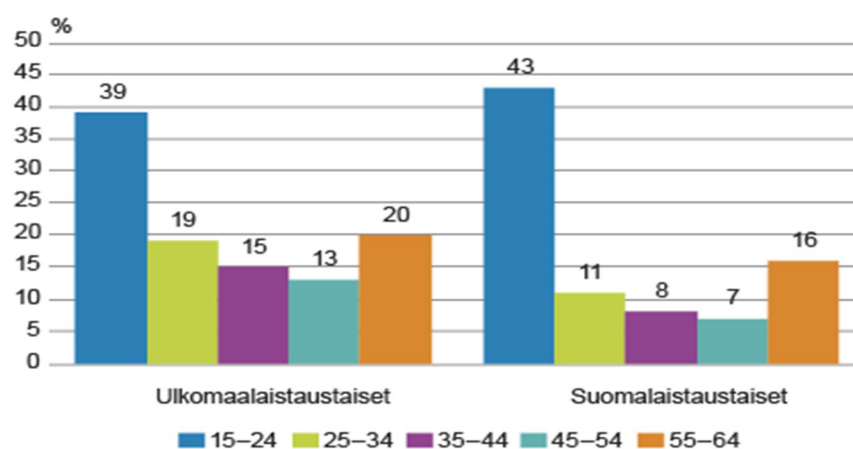
Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2017) mukaan maahanmuuttajien työsuhteille on tyypillistä osa- ja määräaikaiset työsuhteet, vuorotyö sekä vuokratyö. Tämän lisäksi epätyypilliset työajat, kuten iltatyö, yötyö, viikonlopputyö sekä ylityö, jossa annetaan vähemmän työtunteja kuin haluaisi (Työelämä 2017.) Vuonna 2014 tilastokeskuksen tekemän tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisille (31 %, 38 000) vuorotyö oli yleisempää kuin suomalaistaustaisille (24 %, 467 000) palkansaajille (Ulkomaalaistaustaiset työelämässä 2014).

Kuvio 2: Vuorotyötä tekevien osuus 15-64-vuotiaista palkansaajista vuonna 2014, % (Ulkomaalaistaustaiset työelämässä 2014)

Kuvio 2 näyttää eri ikäryhmiä ja niiden osuudet vuorotyötä tekevien palkansaajien. Kuten kuviosta näkyy, varsin huomattavat erot ulkomaalaistaustaisten ja suomalaistaustaisten välillä on ikäryhmissä 15-24 ja 45-64. Kuitenkin kaksi viimeistä ryhmää ei kuulu Ohjaamon asisakaskohderyhmään. Olennaista näissä tilastoissa on se, että vuonna 2014 nuorten ulkomaalaistaustaisten osuus vuorotyötä tekevien kohdalla oli suurempi, kuin suomalaisistaustaisten ikätovereiden.

25-54-vuotiaista ulkomaalaistaustaiset tekivät osa-aikatyötä suomalaistaustaisiin verrattuna lähes kaksi kertaa yleisemmin vuonna 2014 (Ulkomaalaistaustaiset työelämässä 2014). Alla oleva kuvio 3 näyttää vuonna 2014 osa-aikatyötä tekevien osuudet ulkomaalaistaustaisista ja suomalaistaustaisista 15-64-vuotiaista iän mukaisesti.

Kuvio 3: Osa-aikatyötä tekevien osuus vuonna 2014 (Ulkomaalaistaustaiset työelämässä 2014)

Tilastokeskuksen (2014) mukaan maahanmuuttajat, jotka ovat muuttaneet Suomeen työn vuoksi, olivat työllistyneet muita maahanmuuttajia useammin kokoaikatyöhön. Ulkomaalaistaustaisen yleiset työmuodot, olkoon se määräaikainen tai osa-aikainen selittyy osittain ammattirakenteella. Osa-aikatyö on yleisintä ulkomaalaistaustaisille esimerkiksi palvelu- ja myyntityössä. Ulkomaalaistaustaisten toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden sekä erityisasiantuntijoiden osa-aikatyön osuus oli tasan sekä ulkomaalais- että suomalaistaustaisten kesken (Ulkomaalaistaustaiset työelämässä, Tilastokeskus 2014.)

Nuorten tulevaisuutta ajatellen, työllistymisen esteiden purkaminen hyödyttäisi koko suomalaista yhteiskuntaa laajemmin, kuin kiertoteille pakottaminen (Kivijärvi, Nieminen & Toivikko 2015, 10). Kiertotiellä tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään kiertämään ylittämättömiä esteitä.

Yleisesti ottaen kotouttamisohjelma on suunniteltu ajatellen kohdetta massana, huomioimatta kulttuurisia ja kielellisiä muureja. Suomalaisesta yhteiskunnasta löytyy paljon esteitä, joihin maahanmuuttajat ovat törmänneet. Monin paikoin ei oteta huomioon sitä, että ihmiset tulevat erilaisista lähtökohdista ja elämäntilanteista. Esimerkiksi suomalainen koulutusjärjestelmä on pitkälti rakennettu ottaen huomioon vain Suomessa syntyneet ja suomalaisen peruskoulun läpikäyneet. Lisäksi eri maissa on erilaisia byrokraattisia käytänteitä, jotka aiheuttavat niiden väliin jääville ihmisille paljon työtä ja huolta. Nämä esteet työllistävät niihin törmäävien ihmisten lisäksi heitä auttamaan pyrkiviä tahoja sekä byrokratian kanssa työskenteleviä viranomaisia (Kivijärvi ym. 2015, 8.)

2.6 Nuorisotakuuohjelma

Maahanmuuttajanuorten kotouttamiseen, työttömyyteen ja syrjäytymiseen liittyviä tutkimuksia on tehty maailmanlaajuisesti paljon, muun muassa Norjassa, Saksassa ja Yhdysvalloissa. Esimerkiksi Malmberg-Heimonen ja Julkunen ovat tutkineet Suomeen, Ruotsin, Ranskan ja Saksan nuorten pitempikestoista työttömyyttä. Kyseisessä tutkimuksessa analysoitiin riskien ja mahdollisuuksien vaikutusta pitkäkestoiseen maahanmuuttajanuorten työttömyyteen työllistymisvaiheen siirron yhteydessä yhteistyössä Oslon ja Helsingin yliopistojen välillä (Malmberg-Heimonen & Julkunen 2007). Vaikka tutkimus on julkaistu kymmenen vuotta sitten, aihe on edelleen ajankohtainen.

Nuorisotakuu

Valtion kotouttamisohjelman mukaan maahanmuuttajanuoret ovat asiakkaina monien palvelujen piirissä, muun muassa koulutus- työllisyys-, ohjaus- ja kuntoutuspalveluissa. Näissä edellä mainituissa prosesseissa, kuten osallistumisessa ja ohjautumisessa sekä kehittämistyössä maahanmuuttajanuorten erityistarpeiden huomioiminen on tärkeässä osassa.

Maahanmuuttajanuorten koulutusvalintojen ja urasuunnittelun tukemiseen pitää kiinnittää erityistä huomiota ohjauksessa ilman mitään stereotyyppistä ajattelua sukupuolesta ja henkilöiden maahanmuuttajataustasta (Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019, 26.) Nuorisotakuu saattaa olla yksi monista laajoista nuorille suunnatuista palveluista, jotka antavat konkreettiset keinot työllistymiseen.

Nuorisotakuu antaa vaille koulutusta tai työtä olevalle nuorelle mahdollisuuden nousta ns. jaloilleen. Sen tarkoitus on nuorten työllisyyden edistämisen ja ammattitaidon lisäämisen lisäksi nuorten itsenäisen elämän mahdollisuuksien lisääminen ja vahvistaminen (Nuorisotakuu auttaa eteenpäin 2016.)

Nuorten yhteiskuntatakuu on astunut voimaan 01.01.2013. Kyseisestä hankkeesta ei ole säädetty erillistä omaa lakia. Siitä huolimatta työttömyysturvalainsäädäntöön tehtiin muutoksia vuonna 2012, jotka liittyvät nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseen (Nuorisotakuu 2014). Tämä ohjelma on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä Suomen hallituksen toimesta. Nuorisotakuun piiriin kuuluu alle 25-vuotiaat nuoret sekä alle 30-vuotiaat vastavalmistuneet. Nuorille nuorisotakuu tarkoittaa mahdollisuutta saada tarjous työ, työkokeilu- opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikasta viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun nuori on ilmoittautunut TE-toimistossa työttömäksi työnhakijaksi. Työvoimatoimistoon ilmoittautumisen jälkeen asiantuntijoiden kuuluu ohjata nuorta yksilöllisesti juuri hänelle sopivimman palvelun löytämiseen (Nuorisotakuu auttaa eteenpäin 2016.)

Nuorisotakuun ideana on tehdä monialaista ja moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden kesken nuoren hyväksi. Toisin sanoen Nuorisotakuun merkeissä kohtaavat TE-palvelut, etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Lisäksi tähän saattaa kuulua erilaisia kuntoutuspalveluja, joihin sisältyvät kuntien sosiaali- ja terveystyöpalvelut (Nuorisotakuu auttaa eteenpäin 2016.)

2.7 Ohjaamon ohjauspalvelut

Ohjaamo-mallilla on yhtymäkohtansa valtiovarainministeriön vuosina 2015-2016 toteuttamaan nuorisotakuun kuntakokeiluun (Ohjaamo-toiminnan yleiskuvaus 2014, 1).

Ohjaamo on alle 30-vuotiaille nuorille tarkoitettu matalan kynnyksen palvelupiste. Sen toimintamalli rakentuu tietoa, neuvontaa, ohjausta ja tukea tarjoavasta Ohjaamosta, eri hallinnonalojen peruspalveluista ja yhteistyöverkostosta. Ohjaamon toimintamalli kannustaa nuoria itsenäisesti ottamaan yhteyttä oman asiansa kanssa myös ilman lähettävää yhteistyötahoa. Ohjaamo tukee yksilöllisesti erilaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria ja edistää heidän koulutukseen ja työelämään kiinnittymistään.

Ohjaamon ydintoiminta rakentuu henkilökohtaisesta neuvonnasta ja ohjauksesta, elämänhallinnan tuesta, sosiaalisten taitojen ja valmiuksien kehittämisestä, sekä koulutuksen ja työllistymisen tukemisesta. Ammatillaiset Ohjaamossa kartoittavat yksilöllisesti nuoren tilanteen ja palvelutarpeen, hänen omaa osallisuuttaan tukien. Ohjaamossa tunnistetaan nuorten tarpeet ja vahvistetaan toimintakykyä, sekä arjessa pärjäämistä. Nuorelle tehdään hänen kanssaan yhdessä suunnitelma omien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ohjaamon toimintamallin tavoitteena on nuoren tukeminen niin kauan, kunnes löydetään ratkaisu esimerkiksi yhteistyöverkostojen avulla, tai löydetään nuorelle koulutus- tai työpaikka. Ohjaamon yhteistyöverkosto sisältää viranomaistahot, oppilaitokset ja työpajat, sekä lisäksi kolmannen sektorin toimijat, vapaaehtoistyötä tekevät ja muut nuorten parissa toimivat tahot. Ohjaamo toimii myös työnantajien ja nuorten kohtaamisen edistämiseksi yhteytenä paikallisten yrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen suuntaan (Ohjaamo-toiminnan yleiskuvaus 2014, 1.)

Nuorten oma näkökulma on ollut tärkeää sisällyttää Ohjaamon toimintaa ja palvelumallia rakennettaessa. Ohjaamossa nuoret osallistuvat aktiivisesti toimintaan. Näihin toimintoihin voi esimerkiksi kuulua erilaisia vertaistukeen perustuvia ryhmätoimintoja (Ohjaamo-toiminnan yleiskuvaus 2014, 1.)

Ohjaamon toiminta perustuu eri organisaatioiden palveluihin, joita esimerkiksi ovat tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut, sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten vahvaan ja monipuoliseen osaamiseen ja yhteistyöhön. Ohjaamon toimintamalli tuo yhteen nuorten palveluita tuottavia toimijoita, edistää yhdessä tekemistä, luo uusia toimintakäytäntöjä sekä kehittää monialaista ohjausosaamista. Perusajatuksena toiminnalle on, että Ohjaamoissa työskentelevät ammatillaiset toimivat oman perusorganisaationsa työntekijöinä yhteisissä Ohjaamon tiloissa. Perusorganisaatioina ovat esimerkiksi kunnan sosiaali-työ, TE-palvelut tai Kela. Asiakkaiden suostumuksella, asiakastiedot kirjataan asiakaspalvelujärjestelmään: NT/TYPPI, johon eri viranomaisilla on oma pääsynsä. Yhteinen asiakaspalvelujärjestelmä mahdollistaa kaikkien olevan ajan tasalla asiakkaan tilanteesta, eikä asiakkaan tarvitse kertoa samoja asioita moneen kertaan eri tahon viranomaisille (Ohjaamo-toiminnan yleiskuvaus 2014, 1.)

Ohjaamo Espoo on matalan kynnyksen palvelupiste, joka tarkoitettu kaikille alle 30-vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat tukea, neuvontaa ja ohjausta omaan tilanteeseensa. Tuki, neuvonta ja ohjaus voivat liittyä arjen hallintaan, koulutukseen tai työllisyyteen. Ohjaamon ohjaustoiminta koostuu kolmesta tiimistä, jotka vastaavat asiakkaiden erilaisiin haasteisiin (Ohjaamo Espoo 2016a).

Arki haltuun-tiimin ohjauksen ja tuen teemoihin kuuluu arjenhallinta, ajankäyttö ja päivärytmi. Asunnon haku, ja eri asumisvaihtoehtojen pohdinta. Itsenäinen asuminen ja asumiseen liittyvät taidot. Terveysteen liittyvät asiat, kuten yleinen terveys, päihde- ja mielenterveysasiat. Sosiaalityö, toimeentulotukeen ja KELA:n muihin tukiin liittyvät asiat. Talous- ja velkaneuvonta ja selvittely. Sosiaaliset taidot ja ihmissuhteisiin liittyvät asiat. Jaksaminen ja omat voimavarat. Vapaa-ajan palveluiden ja harrastemahdollisuuksien kartoittaminen. Lomakkeiden ja hakemusten täyttämiseen apua.

Lisäksi Arki haltuun-tiimi tarjoaa teemoihinsa liittyen infotilaisuuksia ja pienryhmätoimintaa, mahdollisuuden päästä terveystarkastukseen matalalla kynnyksellä ja aikaisä-ohjausta. Arki haltuun-tiimissä työskentelee sosiaaliohjaaja, nuorisonohjaaja, terveydenhoitaja ja asumiskoordinaattori, sekä kaksi arjenhallinnan asiantuntijaa. Arki haltuun -tiimi tarjoaa yksilöllistä ohjausta ja tukea matalalla kynnyksellä, oman luottohenkilön joka huolehtii asiakkaan kanssa yhdessä sovitun tavoitteen toteutumisessa ja joka ohjaa parhaiten asiakkalle soveltuvan palvelun piiriin (Ohjaamo Espoo 2016b).

Ammattiin!-tiimi tarjoaa uraohjausta matalalla kynnyksellä. Ammattiin!-tiimiltä asiakas saa tukea ja ohjausta ammatinvalinnan ja eri koulutusvaihtoehtojen suhteen. Ammattiin!-tiimin asiantuntijoiden kanssa asiakasta autetaan omien voimavarojen, vahvuuksien ja kykyjen kartoituksessa. Ammattiin!-tiimin kautta asiakas voi myös päästä tutustumaan häntä kiinnostavaan alaan työ- tai koulutuskokeilun kautta. Tiimin kautta asiakas voi myös saada ura- tai työhönvalmennuksesta lisävalmiuksia. Ammatinvalintaa voidaan myös arvioida tarvittaessa erilaisin soveltuvuustestein tai tehtävin. Jonkin sairauden tai vamman vaikuttaessa työ- ja toimintakykyyn, voidaan myös käyttää ulkopuolisyta asiantuntijaa arvioimaan tilannetta.

Ammattiin!-tiimissä työskentelee koulutusasioiden asiantuntija, psykologi TE-toimistosta ja oas-aikainen opinto-ohjaaja (Ohjaamo Espoo 2016b).

Töihin!-tiimi tarjoaa ohjausta ja tukea työllisyysasioissa. Tiimi tarjoaa apua työnhaussa, työhakemusten ja ansioluettelon teossa, sekä valmistatutumaan työhaastatteluun. Töihin!-tiimiltä asiakas saa tietoa mistä töitä tai työkokeilupaiikka voi etsiä. Työnantajakontaktien kautta asiakas voi myös saada suoraan erilaisia työmahdollisuuksia. Töihin!-tiimi myös järjestää lisäksi erilaisia infotilaisuuksia työnhakuun liittyen. Ohjaamon omien työntekijöiden lisäksi Töihin!-tiimissä työskentelee TE-toimiston asiantuntija (Ohjaamo Espoo 2016b).

3 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Tutkimuksen toteuttaminen

Nuorten syrjäytyminen on yksi keskeisiä yhteiskunnallisia teemoja. Lähes neljännes syrjäytyneistä nuorista on maahanmuuttajataustaisia. Näin ollen kantaväestön ja

maahanmuuttajien syrjäytymisriskissä on valtava ero (Myrskylä 2012, 4). Tätä taustaa vasten rajasimme opinnäytetyömme aiheen maahanmuuttajataustaisten nuorten palvelupolun tutkimiseen.

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää yhteisiä tekijöitä nuorten maahanmuuttajataustaisten saamassa palvelukuvauksen mukaisessa tuessa ja ohjauksessa heidän näkökulmastaan. Mihin he ovat tarvinneet apua ja millä toimenpiteillä heitä on kyetty auttamaan. Mitkä tekijät palvelun toteutumisessa ovat edistäneet heidän työllistymistään, opiskelupaikan saamista tai minkälainen arjen hallinnan haaste on ratkaistu. Tarkoituksena on nuorten omien kokemusten ja mielipiteiden esille tuominen. Usein asiakkaiden omista kokemuksista ja näkemyksistä on vain vähän saatavilla tietoa, koska sitä ei aktiivisesti tutkita.

Tutkimuksemme tarkoituksena ei ole tehdä yleistyksiä kaikista Ohjaamo Espoon maahanmuuttajataustaisista asiakkaista, vaan keskiössä ovat ne nuoret, jotka ovat hyötynet Ohjaamon palveluista. Laadullisessa tutkimuksessa otanta on varsin pieni ja sitä pyritään analysoimaan mahdollisimman tehokkaasti. Laadullisessa tutkimuksessa laatu on tärkeämpi kuin määrä aineiston tieteellisessä kriteerissä. Lähes aina laadullisessa tutkimuksen ollessa kyseessä, puhutaan näytteestä, ei otoksesta (Eskola & Suoranta 2000, 18).

Tutkimuskysymyksiksi valikoitui opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteiden mukaan kaksi kysymystä.

1. Miten tavoitteiden asettaminen toteutettu nuoren osalta Ohjaamossa?
2. Millä tavalla palvelukokemus on vastannut nuoren odotuksia?

3.2 Laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu

3.2.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmäksi valitsimme kvalitatiivisen menetelmän siksi, että se sopii parhaiten tutkimukseemme ja aiheen täyttyessä kvalitatiiviseen tutkimukseen sopivat tunnusmerkit.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009, 161) määrittelevät laadullinen tutkimuksen tieteellisen tutkimuksen suuntaukseksi, jossa pyrkimys on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän

kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus todellisuuden moninaisuudesta. Tutkimusta tehdessä on kuitenkin otettava huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa osiin mielivaltaisesti. Arvot muovaavat, sitä miten pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiötä, joten tutkija ei voi sanoutua irti tutkimusta tehdessään arvolähtökohdista. Täyttä objektiivisuuttakaan ei voida saada, koska tutkija ja se mitä tiedetään, kietoutuvat toisiinsa. Tulokseksi voidaan saada vain ehdollisia selityksiä, jotka ovat rajoitettu johonkin tiettyy aikaan ja paikkaan. Laadullisen tutkimuksen pyrkimyksenä on tosiasioiden löytäminen, ei niinkään väittämien todentaminen.

Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä tapausta. Se antaa uuden tavan ymmärtää ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa oollaan kiinnostuneita merkityksistä. Siitä miten ihmiset kokevat ja näkevät todellisuuden (Kananen 2014, 19).

Laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat aineistonkeruumenetelmä, joka esimerkiksi voi koostua erimuotoisista haastatteluista tai havainnoista. Tutkittavien oman näkökulman tuominen esiin ja harkinnanvarainen tai teoreettinen otanta, aineiston laadullis-induktiivinen analyysi sekä hypoteesittomuus (Eskola & Suoranta 2000, 15).

3.2.2 Aineistonkeruu

Aineiston keruussa käytettiin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelumenetelmää. Teemahaastattelu on laadullisessa tutkimuksessa suosituin aineistonkeruumenetelmä. Teemahaastattelun avulla pystytään saamaan tämän kaltaisessa työssä yksityiskohtaisempaa tietoa kuin esimerkiksi määrällisessä tutkimuksessa usein käytettävässä lomakehaastattelussa. Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä joustava menetelmä, joka sopii hyvin erilaisiin tarkoituksiin. Haastattelussa ollaan suorassa kontaktissa haastateltavan kanssa, jolloin tilanne antaa mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa. Tilanne antaa myös mahdollisuuden löytää motiiveja vastausten takana (Hirsjärvi & Hurme 2006, 34).

Teemahaastattelussa on oleellisinta se, että sen teemojen ympärillä käydään vapaamuotoista keskustelua, ei niinkään kysymyksen esittäminen ja niihin vastaaminen (Hirsjärvi & Hurme 2006, 48). Haastattelun teemat muodostuivat nuoren tavoitteista, miten niihin on vastattu Ohjaamossa ja nuoren odotuksista ja miten ne ovat toteutuneet. Haastattelukysymykset jaoimme teemojen alle omiksi alakategorioiksi. Haastattelukysymysten määrän pidimme vähäisenä ja sisällöllisesti mahdollisimman avoimina. Kysymysten ollessa mahdollisimman avoimia, antavat ne haastateltavalle mahdollisuuden tuoda omia näkemyksiään ja kokemuksiaan esille vapaasti ja laaja-alaisesti.

Haastattelun etuja ovat tutkittavan vapaus ilmaista itseään koskevia asioita. Haastateltava on tutkimuksessa merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Tilanteessa tiedetään jo ennalta vastausten tuottavan monitahoista ja moniin suuntiin viittaavia vastauksia. Haastattelun avulla voidaan saada esille perusteluita ja syitä vastausten takana. Kysymyksiä voidaan syventää ja lisäkysymyksiä voidaan käyttää, jos tarve niin vaatii (Hirsjärvi & Hurme 2006, 35).

Haastattelun teemat ja niihin liittyvät kysymykset olivat kaikille haastateltaville samat, mutta haastattelutilanteessa niitä muotoiltiin ja tarkennettiin haastateltavalle paremmin ymmärrettävämpään muotoon, niiden merkitystä kuitenkin muuttamatta. Mahdollisuus itse kysymysten muotoiluun itse haastattelutilanteeseen osoittautui tärkeäksi eduksi joidenkin haastateltavien puutteellisen kielitaidon vuoksi. Kysymyksiä saatiin syvennettyä itse haastattelutilanteessa, jossa kommunikointiin liittyvät ongelmat tulivat esille. Kysymysten muokkaamisten ja täsmentävien lisäkysymysten kautta saatiin jokaisessa tapauksessa tarvittavat tiedot kuitenkin tuotua esiin.

Nuoruuteen kuuluu etäännyminen aikuisten maailmasta. Sen vuoksi nuoret eivät varauksetta halua puhua asioistaan. Nuoret voivat kokea haastattelun edustavan koulua, vanhempia tai muita instituutioita, joita vastaan he osoittavat kapinahenkeä. Tärkeää tässä kohtaa on se, että nuorta henkilöä kohtaan osoitetaan kiinnostusta ja hänen mielipiteitään ja näkemyksiään kunnioitetaan (Hirsjärvi & Hurme 2006, 132). Osan nuorten haastateltavien vastaustyyli esitettyihin kysymyksiin oli joissain tapauksissa hyvin yksinkertaista, yhden tai kahden sanan lauseita. Näissä tapauksissa kysymyksiä muotoiltiin uudelleen tai niihin palattiin myöhemmässä vaiheessa.

Haastattelun luotettavuuteen voi vaikuttaa haastateltavan tapa antaa vastauksia jotka ovat sosiaalisesti hyväksyttäviä. Haastateltava voi antaa esimerkiksi tietoa jota haastatteli ei ole kysynyt ollenkaan. Haastateltava voi esiintyä haastattelutilanteessa erilaisissa rooleissa. Näitä rooleja voi olla esimerkiksi hyvä kansalainen ja asioista paljon tietävä kultturelli sekä moraalisia ja sosiaalisia velvollisuuksia täyttävä henkilö. Haastateltava voi myös vaieta asioista, kuten esimerkiksi sairauksista, taloudellisesta tilanteestaan tai rikoksista. Näissä asioissa on suuria eroja eri maiden ja kulttuurien välillä. Haastattelussa on ratkaisevaa tulkita vastauksia kulttuuristen merkityksien ja merkitysmallmoja vasten (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 206-207.)

Laadullisen tutkimuksen yhteydessä ei puhuta otannasta otantateorian mukaan, koska siinä ei tehdä otantaa. Tiedon lähteen on täytettävä olennaiset tuntomerkit ilmiön kannalta.

Laadullisen tutkimuksen yhteydessä ei puhuta otannasta samoin kuin määrällisen tutkimuksen yhteydessä. Tarkalleen ottaen laadullisen tutkimuksen yhteydessä puhutaan haastateltavien tai havaintoyksiköiden valinnassa harkinnanvaraisesta otannasta, eli näytteestä, käytyessä

määrällisen tutkimuksen terminologiaa. Laadullisessa tutkimuksessa käytettävä oikea termi on teoreettinen otanta. Riittääkö yksi haastateltava, vai useampi. Tämä on laadullisen tutkimuksen peruskysymys. Kysymykset määrästä liittyvät yleensä resursseihin, oli kysymys sitten laadullisesta tai määrällisestä tutkimuksesta. Laatu on määrää tärkeämpi laadullisessa tutkimuksessa (Kananen 2014, 95).

Tarkoituksena on haastatella henkilöitä niin kauan, että haastateltavat eivät anna mitään uutta tietoa aiheen kannalta (Hirsjärvi & Hurme 2006, 58-60).

Tutkimuksen toteuttamiseksi oli alunperin tarkoitus haastatella 10 nuorta. Sukupuolijakauman halusimme olevan puoliksi koska, näin katsoimme saavamme tasapuolisesti tietoa kummaltakin sukupuolelta. Haastatteluun osallistui lopuksi 9 henkilöä, yhden miespuolisen haastateltavan jättäytyttyä pois tuntemattomasta syystä. Haastatteluihin saimme 3 miespuolista henkilöä, loppujen henkilöiden ollessa naispuolisia. Keskustelimme vielä parin henkilön kanssa haastattelun mahdollisuudesta, mutta hekään eivät omista syistä osallistuneet tutkimukseemme.

Kannustimena päätimme tarjota tarjota neljä Finnkinon elokuvalippua arvottavaksi kaikkien haastatteluihin osallistuneiden kesken niin, että kaksi elokuvalippua olisi arvottu miespuolisten ja kaksi naispuolisten kesken. Koska haastateltavista kolme oli miespuolista ja kuusi naispuolista henkilöä, katsoimme parhaimmaksi jakaa yhden lipun miespuolisten ja kolme lippua naispuolisten kesken.

Kohdejoukoksi valikoitui nuoret maahanmuuttajataustaiset henkilöt sen vuoksi, että heistä ei ole kovinkaan paljoa tutkimuksia tehty niin, että viitekehyksessä olevat tunnisteet täyttyisivät. Laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä, valitaan tutkittavat harkinnanvaraisesti, kannattaa ottaa huomioon tiedonsaannin laajuus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84). Hirsjärvi ja Hurme (2006, 39) kirjoittavat, että tutkijoiden kuuluisi olla joustavia ja valita sellainen menetelmien kirjo, joka sopii ongelman ratkaisuun parhaiten. Tätä taustaa vasten toteutimme aineiston keruun kasvokkain tapahtuvien yksilöhaastatteluiden kautta.

Koska haastattelutilanteessa on kyse sosiaalisten tekijöiden määrittämisestä vuorovaikutustilanteesta, on tärkeää kiinnittää huomiota itse haastattelupaikkaan. Haastattelutilannetta suunniteltaessa on hyvä ottaa huomioon miten haastateltava näkee ja kokee tilanteen. Liian muodollista tai virallista paikkaa haastattelulle ei ole suositeltavaa valita, koska se voi luoda haastateltavalle epävarman olotilan. Haastattelupaikaksi suositellaankin haastateltavan kannalta turvallista ja tuttua ympäristöä. Tilan valinnassa kannattaa huomioida häiriötekijöiden vähäinen määrä, kuten taustääänet ja näkyvyys itse tilasta ulos ja sisään. Huomioitavaa on, että tilassa olevien ylimääräisten esineiden määrä olisi vähäinen ja tilan huonekalujen järjestely ei noudattaisi selkeää roolitusta, vaan

istumajärjestys olisi vierekkäin, rennomman ja epävirallisen tunnelman vuoksi. Haastattelupaikkaa valitessa pyritään purkamaan sellaiset tilaan liittyvät tekijät, jotka voisivat aiheuttaa haastateltavalle epämukavan olotilan (Aaltola ym. 2010, 29-31.)

Haastattelut toteutettiin haastateltavien kannalta parhaiten sopivin sijainnin ja ajan suhteen, mutta kuitenkin lähtökohtaisesti niin, että voimme haastatella mahdollisimman monta henkilöä saman päivän aikana. Haastattelut toteutettiin haastateltavien itse valitsemissa paikoissa heille itselleen parhaiten sopivana ajankohtana. Haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti kahdessa eri kirjastossa, Ohjaamon tiloissa ja yhden haastateltavan työpaikalla.

Haastattelut on tarkoitus toteuttaa arkipäivinä, koska yleensä viikonloppuisin ihmiset haluavat viettää vapaa-aikaa ja haastattelija itsekin tarvitsee lepoa (Hirsjärvi & Hurme 2006, 73).

Haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti arkipäivinä, kahden viikon aikana, yhtä lauantaina tehtyä haastattelua lukuun ottamatta. Pyrkimys oli toteuttaa mahdollisimman monta haastattelua yhden päivän aikana ja tämä toteutui kahtena peräkkäisenä päivänä niin, että kumpanakin päivänä oli kaksi haastattelua. Muut haastattelut toteutuivat yhden haastateltavan päivävauhdilla.

Haastatteluissa käytettiin älypuhelimien äänitys-toimintoa varmennuksena sekä erillistä haastatteluihin tarkoitettua tallenninta pääasiallisena tallentimena. Hyvällä haastattelurungolla voi lähteä hakemaan tutkimuksen laadukkuutta. Teemojen syventämisen ja lisäkysymysten pohtiminen ennalta voi olla eduksi itse haastattelua tehdessä. Haastattelun laatua myös parantaa aineiston nopea litterointi. On hyvä jos litterointia on tekemässä kaksi henkilöä, koska silloin haastatteluiden otoksia pystytään vertaamaan keskenään.

Pohdimme myös muita haastattelutapoja, joista ryhmähaastattelu olisi ollut varmasti ajallisesti tehokkain. Kohdejoukon ollessa kuitenkin heterogeeninen taustoiltaan ja haastattelijoiden ollessa kokemattomia, ryhmähaastattelu olisi voinut muodostua liian suureksi haasteeksi (Hirsjärvi & Hurme 2006, 61). Ryhmähaastattelu on kuitenkin lähtökohtaisesti enemmän keskustelun aikaansaamista ja sen helpottamista. Ryhmähaastattelun haittoina voi olla myös se, että haastateltavat eivät välttämättä saavu paikalle, ryhmädynamiikka vaikuttaa sanomisiin ja keskustelujen purkaminen analysointi voi olla verrattain vaikeaa (Hirsjärvi & Hurme 2006, 63).

3.3 Aineiston analyysimenetelmä

Aineiston analysoinnissa laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä, ei ole yhtä oikeaa tapaa sitä tehdä. Jokainen tutkija itse kehittää ja kokeilee erilaisia ratkaisutapoja ja valitsee omanlaisensa analyysitekniikan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 58).

Tutkimuksessamme käytimme teemahaastatteluun sopivaa sisällönanalyysia. Tutkimuksen ydinasia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Kerätystä aineistosta tarkistetaan kaksi asiaa, onko siellä selviä virheitä ja puuttuuko tietoja. Toisessa vaiheessa katsotaan tietojen täydentämisen tarpeellisuus. Kolmantena vaiheena on aineiston järjestäminen analyysia ja tallennusta varten. Tallennettu aineisto kirjoitetaan puhtaaksi sanasanaisesti. Eli aineisto litteroidaan. Ennen litterointia on hyvä tietää, minkälainen analyysi on kyseessä ja aiotaanko siihen käyttää analyysiin soveltuvaa tietokoneohjelmaa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 221-222).

Tallennetut haastattelut litteroitiin eli kirjoitettiin sanasta sanaan ylös sähköiseen muotoon. Haastatteluja kuunneltiin monta kertaa, jotta vastaukset hahmottuisivat mahdollisimman tarkasti. Aineiston litterointi oli joidenkin haastateltavien puutteellisen kielitaidon vuoksi välillä haasteellista. Tämän johdosta vastauksiin jouduttiin palaamaan useamman kerran, jotta ymmärrettäisiin mitä haastateltava on tarkoittanut vastauksissaan. Tätä työtä helpotti jonkin verran jo itse haastattelutilanteessa vastausten tarkentaminen ja haastattelijan lisäkysymykset, joiden avulla varmennettiin vastausten ymmärtäminen oikein. Analysoinnin helpottamiseksi, haastattelutilanteessa itsessään jo pyrittiin pitäytymään rajatussa aiheessa. Tämä helpotti huomattavasti tutkimuskysymysten kannalta olennaisten asioiden tuomista esiin.

Litteroinnin jälkeen tarkasteltiin aineistoa niin, että niistä pyrittiin löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Aineistosta pyrittiin löytämään merkityksiä, jotka sopivat haastattelurungon teemoihin. Aineistosta poimittiin yksittäisiä lauseita lainauksiin, jotta haastateltavien oma ääni saataisiin näkyviin mahdollisimman muuttamattomana.

4 Tulokset

Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa espooalaisten maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia Espoo Ohjaamon palveluista, saada selvitettyä palvelun sisältöä ja tehokkuutta, sekä tekijöitä jotka ovat edistäneet nuorten kiinnittymistä koulutukseen tai työelämään Ohjaamo Espoon kautta.

Toteuttamaamme teemahaastatteluun osallistui yhdeksän tavoitellusta kymmenestä nuoresta, heistä kolme oli miehiä ja loput naisia. Vastajat olivat 18- 30-vuotiaita. Koska

haastateltavat on saatu Ohjaamon kautta, emme pystyneet vaikuttamaan esimerkiksi maahanmuuttajien kulttuurilliseen taustaan. Näin ollen olemme saaneet kuusi somalitaustaista, yhden kurdin, afrikkalaisen sekä unkarilaisen. Toisin sanoen eri kulttuurien edustajia ei ole saatu riittävästi. Kaikkien haastatteluun osallistuneiden kotikunta oli Espoo. Kaikki haastateltavat ovat vastanneet kaikkiin kysymyksiin, vaikka osaa kysymyksistä oli pakko muokata toisenlaisiksi, kysymysten sisältöä muuttamatta. Haastattelutilanteissa lähes kaikki kysymykset on täytynyt selittää auki, sen jälkeen kun ne on esitetty alkuperäisessä muodossaan. Tästä huolimatta pidettiin kiinni kysymysten sisällöstä.

Kysyttäessä nuorilta heidän tilanteestaan ennen Ohjaamon palveluiden piiriin pääymistä, suurin osaa vastaajista (7 hlöä) kertoi olleensa työttöminä. Nuorista kaksi oli opiskelemassa, yksi lukiossa ja toinen aikuislukiossa. Aikuislukiossa opiskeleva kertoi kärsineensä taloudellisista vaikeuksista opiskelun aikana.

“Olin työtön, melkein pari vuotta työttömänä”

“Olin työtön opiskelija. Halusin töitä, sillä sain paljon laskuja, koulumenot ja kaikkea”

“Olin työtön, koulu päättyi”

Nuorilta oli kysytty heidän tavoitteistaan Ohjaamoon saapuessa sekä tavoitteiden käsittelyprosessista. Lähes kaikilla (8 hlöä) tavoitteena on ollut työllistyä. Viisi nuorista työnhakijoista oli valmiita vastaanottamaan minkä tahansa työn. Sen sijaan kolme nuorista tähtäsi erityisesti koulutustaan vastaavaan työhön. Yksi haastateltavista halusi löytää sopivan koulutuspaikan.

“Tavoitteena oli tietysti saada töitä omalta alalta. Töitä on tarjolla, mut kun on valmistunut omalta alalta, jossa ei oo niin paljon töitä tarjolla ja oli vähä vaikeampi. Niin ajattelin, auttaisiko jos sais tosi paljon tukea ja avustusta jostakin muualta, kuin ite vaan hakis työtä, jos se yhtään auttais sitä”

“Ajattelin löytää työharjoittelua tai kesäduunia”

“Löydän helposti duunipaikka, mutta opiskelussa hankaluuksia”

Omien tavoitteiden kartoittaminen oli tehty kaikkien haastatteluun osallistuvien nuorten osalta. Tavoitteiden käsittelyyn liittyen, vastaajat pystyivät varsin hyvin kuvaamaan tavoitteiden käsittelyprosessin. Vain kahdella haastateltavalla ei ollut syvempiä tavoitteita, sillä he lähtivät toimintaan mukaan mielenkiinnosta, vaikka halusivatkin työtä saada.

“Mun kohalle se oli mielenkiinnosta. Itsellä ei ollut hirveästi tarvetta, vaan mielenkiintoisesta syystä lähdin tutustumaan Ohjaamoon”

“Ne kysyttiin, mitä mä itse haluan, mitä mä oon opiskellut. Vähän niin kuin koko ajan yritettiin hakea, mun kannalta. Otettiin huomioon mistä mä oon kiinnostunut. Autettiin tosi hyvin, mun omat tarvet otettiin huomioon”

“Ne ottaa mahdollisimman paljon huomioon, et saat just sopivan työpaikan”

Tavoitteista ja niiden käsittelyssä nousi esille vahvuuksista ja heikkouksista puhuttaessa etnisyyden huomioon ottaminen. Alle puolet vastaajista (4 hlöä) oli sitä mieltä, ettei etnisyyttä tarvinnut nostaa puheeksi, sillä juuri nämä nuoret halusivat saada samanlaista kohtelua ja palvelua kuin kantaväestö. Kolme vastaajista ei osannut päättää, olisiko etnisyyden esiin nostaminen tarpeen. Loput vastaajista halusivat nostaa etnisyytensä puheeksi ja saada käytännönläheisiä vinkkejä siihen, miten heidän etnistä taustaansa voisi käyttää eduksi, tai etnisiä voimavaroja tulisi hyödyntää.

“ Korostettiin, et on hyväksyttävä se, et oon erilaisi”

“En tykkäisi, jos oma taustaa ottaisi huomioon. Työntekijän tulisi itse huomata kenen kanssa pitäisi etnisestä taustasta jutella”

“Tuotiin esiin etnisyyttä, mutta hyvissä valoissa. O kerrottiin, et pintäydy sun vahvuuksiin”

Suuret ennako-odotukset Ohjaamo-palveluista saattavat herkästi tuottaa pettymyksiä, etenkin jos palvelua tarjotessa ei tiedosteta odotusten olleen korkealla. Mahdolliset pettymykset puolestaan vaikuttavat nuoren motivaatioon. Toiseksi viimeiseksi kysymykseksi olimme tiedustelleet haastateltavilta heidän ennako-odotuksistaan. Yhtä lukuun ottamatta vastaajilla ei ollut minkäänlaisia ennako-odotuksia Ohjaamoa kohtaan. Usein syynä on, että

Ohjaamon toiminta on ollut nuorille tuntematonta. Yksi nuorista oli odottanut virastomaista tunnelmaa ja toimintaa ja olikin kertomuksensa mukaan positiivisesti yllättynyt.

Selvittääksemme Ohjaamon tarjoaman tuen sisältöä, tiedustelimme nuorilta mitä tarkalleen he ovat kyseiseltä paikalta saaneet. Suurin osaa vastaajista kertoi saaneensa apua CV:n laatimisessa (6 hlöä), kolme nuorta oli saanut ohjeistusta haastattelutilaisuuksiin. Loput nuorista saivat apua työpaikkojen etsimiseen verkossa. Tämän lisäksi yli puolet vastaajista ovat kokeneet Ohjaamon henkilökunnalta kannustusta pitkän tähtäimen suunnitelmien saavuttamiseen.

Nuorten työllistymiseen ja opiskeluun liittyy usein lukuisia haasteita, sillä nuoret ovat heikossa työmarkkina-asemassa muihin ryhmiin nähden (Kestävä kasvua ja työtä 2014, 38). Työllisyyteen liittyvien haasteiden käsitteleminen edistää työllisyyttä pitkällä tähtäimellä. Tästä syystä olimme tiedustelleet nuorilta, käsiteltiinkö Ohjaamossa haasteita, joita heidän tavoitteiden saavuttamisen tiellä voi olla. Kuusi nuorta vastasi myöntävästi. Vastaavasti kaksi nuorta kertoi, että haasteita on käsitelty jonkin verran ja yhden nuoren mielestä sitä ei tarvinnut tehdä.

“On tosi tärkeä, että nuorille kerrotaan miten korkealla rimma saattaa olla, jos nuori haluaa työllistyä johonkin hyvään mestaan”

“Työhaastatteluharjoituksessa puhuttiin haasteista”

“Ei ollut mitään haasteita, eikä tarvinnut käydä sitä läpi”

Jatkokehittämisen kannalta on tärkeä saada tietää, mitä mieltä haastateltavat ovat Ohjaamon palvelujen kehittämisestä. Parin haastateltavan mielestä Ohjaamoa pitäisi mainosta entistä enemmän esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, sillä Ohjaamosta tiedetään varsin vähän. Tämän käytyä ilmi, tiedustelimme mistä kukin haastatteluun osallistuja on kuullut Ohjaamon palveluista. Vastausten perusteella suurin osa Ohjaamoon eri väylien kautta ohjautuneista on kuullut siitä Työvoimatoimiston kautta (4 hlöä). Kavereiden kautta tietoa on saanut 3 hlöä ja yhdistyksen kautta 2 hlöä.

Lopuksi vielä muutama ajatus palvelun kehittämisestä. Neljän vastaajan mielestä Ohjaamossa voisi/tulisi enemmän huomioida nuorten erityistarpeita, mukaan lukien heidän kulttuuritaustansa. Lisäksi on otettu kantaa työskentelyprosessiin tapauksissa, joissa nuorella

havaitaan erilaisia tunteita, jotka saattavat estää esimerkiksi työnantajiin yhteydenottoja. Puolet vastaajista on pitänyt tärkeänä kykyä tunnustella nuoren heikkouksia, herkkyyttä sekä erityistarpeita ja kiinnittää huomiota syvemmin ihmisen vahvuuksiin ja heikkouksiin. Jos nuori kertoo pelkäävänsä ottaa työnantajaan rohkeasti yhteyttä, niin häntä tulisi tukea entistä tiiviimmin.

Yhden haastateltavan mielestä Ohjaamossa pitäisi nostaa ikärajaa vaikka 35-vuoteen.

Lopuksi haastattelun yhteydessä on kysytty nuorten tämänhetkinen työllisyystilanne. Kuusi yhdeksästä nuoresta oli työllistynyt Ohjaamon kautta. Kolmen nuoren työllistymisprosessi on vielä kesken.

Haastattelun lopussa tiedusteltiin kuinka nuorten työtilanne on muuttunut, mikäli muutosta oli tapahtunut. Kuusi työttömistä oli työllistynyt lähes heti Ohjaamon järjestämien palvelujen kautta. Osa on käynyt ryhmähaastatteluissa, muut ovat työllistyneet muiden keinojen kautta. Viisi nuorista oli valmiita vastaanottamaan minkä tahansa alan työtä, kolme puolestaan halusi työtä vain omalta alalta ja yksi halusi opiskella.

“Menin Ohjaamoon ja seuraavana päivänä siellä järjestettiin rekry-tapahtuma. Tapahtuma oli ripeätä, luontevaa. Ei jännittänyt paljon”

“Ei toteutunut työpaikka, minkä tuli hakemaan, mutta muut odotukset toteutuneet (tunnetasolla). Annettiin toivoa, vaikka tällä hetkellä ei oo töitä, niin se vielä tulee. Sillä aikaa voi tehdä muuta. Ei tyrmätty, vaan kannustettiin omatoimisuutta”

“Vaikka sain työpaikan, ne soittelee perään”

5 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Ohjaamo Espoon asiakkaana olevien maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia palvelusta sekä tuoda esiin heidän omia näkemyksiään ja mielipiteitään. Keskeisenä tavoitteena oli selvittää tekijöitä, jotka ovat mahdollisesti edistäneet nuorten kiinnittymistä koulutukseen tai työelämään Ohjaamo Espoon kautta, sekä nuorten tuen tarvetta ja millä toimenpiteillä heitä on kyetty auttamaan. Toisin sanoen tarkoituksena oli selvittää nuoren tilannetta ennen Ohjaamoon hakeutumista, nuoren kanssa tehdyn työskentelyprosessin sisältöä sekä asiakkuuden tuloksia.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys muodostuu maahanmuuttajista suomalaisessa yhteiskunnassa, nuorisotakuusta syrjäytymisestä, kulttuurista sekä osallisuudesta. Kuten Evan tutkimuksessa (2012) on käynyt ilmi, maahanmuuttajien riski syrjäytyä yhteiskunnasta on viisinkertainen muihin verrattuna (Myrskylä 2012,5). Ainakin tästä syystä maahanmuuttajien omaa osallisuutta tulisi vahvistaa osallistamalla maahanmuuttajia Ohjaamon järjestämiin toimintoihin, nuoren omaa kulttuuritaustaa huomioon ottaen. Maahanmuuttajien oman kulttuurin tärkeys on huomattu nykykotoutumislaissa, jossa kuntien työntekijöille tulee kehittää monikulttuurisia valmiuksia niin, että palvelua tarjotessaan asiakkaan kulttuurista taustaa ja tekijöitä otetaan huomioon. Yksi asia, jossa vastaajien mukaan Ohjaamon toimintaa voisi kehittää oli erityistarpeiden, mukaan lukien kulttuuritausta, huomioiminen enemmän. Haastatteluihin osallistuneista Ohjaamon asiakkaista kuusi, eli kaksi kolmasosaa vastaajista, oli naispuolisia. Huomattavaa tässä on se, että juuri naiset olivat meidän tutkimuksessamme enemmistönä, sillä naisten osalta kulttuurinen tausta saattaa olla esteenä pyrkimyksessä työllistymään. Työ- ja Elinkeinoministeriön tilaaman tutkimuksen (2014) mukaan maahanmuuttajanaisilla on korkeammat työttömyysluvut (Maahanmuuttajien työllistyminen 2014, 79).

Maaliskuun 2017 lopulla Espoossa oli työttömiä yhteensä 9,4 %, alle 25-vuotiaiden nuorten työttömyys oli 9,3 %, kun koko maan työttömyysaste on 12,1 % (Työttömyys kuukausittain 2017; Työttömyysaste 2017.) Espoon maahanmuuttajanuorten työllisyysluvut ovat todennäköisesti suuremmat kuin yllä mainituissa kokonasi tilastoissa. Ohjaamo tarjoaa tukea esimerkiksi arjen hallintaan, sosiaalisiin valmiuksiin, kouluttautumiseen ja työllistymiseen. Haastatelluista nuorista maahanmuuttajista kuusi yhdeksästä oli työllistynyt Ohjaamon kautta. Vaikka emme saaneet tietoa miten pitkäksi ajaksi nuoret työllistyivät, olemme silti yllättyneitä, että näin monet haastatelluista saivat tavoitteensa toteutettua Ohjaamon kautta. Nuorten työllistyminen edistää heidän osallisuuttaan sekä parantaa itsevarmuutta, mikä ennaltaehkäisee syrjäytymistä ja on hyödyllistä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Palvelupaikassa saatu myönteinen kokemus toimii motivoivana tekijänä asiakkaille ja tarjosi myös henkistä tukea. Ohjaamon jalkautumisen merkitys korostuu juuri nuorten elämässä ja toimintaa on tarkoituksella luotu helposti lähestyttäväksi. Kun nuori on ensin saatu tavoitettua matalan kynnyksen palvelun piiriin, on seuraavaksi tärkeää onnistua kiinnittämään tämä palveluun. Ohjaamon työssä kohtaaminen on hyvin tärkeä, sillä se määrittelee, palaako nuori palveluun vai ei. Ystävällinen lähestyminen, asiakaslähtöinen työote ja nuorten toiveiden huomioon ottaminen ennustavat pitkälti nuoren ja Ohjaamon ohjaajan tuottoisaa yhteistyötä. Oli tärkeää, että palvelut tuotetaan ”epävirallisesti”, sillä haastateltavien mielestä matalan kynnyksen periaate palveluiden tarjonnassa poikkeaa huomattavasti virallisesta työvoimatoimiston palvelusta. Ohjaamosta on saatu sekä henkistä, että käytännön tukea. Yli puolet haastateltavista nuorista kokivat saaneensa Ohjaamon henkilökunnalta kannustusta pitkän tähtäimen suunnitelmien saavuttamiseen.

Vastausten perusteella suurin osa Ohjaamon asiakkaista oli työelämävalmennuksen tarpeessa. Työelämävalmennus piti sisällään ansioluettelon laatimista, tukea työnhaussa ja valmistautumista haastatteluihin. Moni maahanmuuttajanuori kokee vaikeuksia löytää sopivaa menetelmää koulutus- ja työllistymisprosessiin. Osittain se johtuu siitä, etteivät he saa riittävästi tukea ja tietoa vanhemmilta jotka itse eivät välttämättä ymmärrä suomalaista koulutus- ja työllistämisyjärjestelmää. Heidän kotimaassaan tilanne olisi voinut olla toisenlainen, kun vanhempien neuvot ja toivomukset ovat isossa roolissa haastateltavien kulttuureissa. Nuoret ja heidän vanhempansa saavat tukea kotoutumispolitiikan piiriin kuuluvan ”virallisen koneiston” kautta, joka ei ole tehokkain mahdollinen järjestelmä. Sen lisäksi sosiaalinen tukijärjestelmä, varsinkin taloudelliset tuet, saattavat ajan myötä johtaa negatiiviseen kehitykseen ja pitkäaikaiseen työttömyyteen. Varsinkin jos työllistymisen kannalta kriittiset viranomaispalvelut eivät ole tehokkaita. Jos työttömän pyrkimykset ja toimenpiteet eivät johda sopivaan ratkaisuun, hän menettää halunsa sekä tarpeen enää osallistua yhteisön järjestämiin toimintoihin. Ohjaamoja vastaavat organisaatiot, jotka tarjoavat konkreettisten työmahdollisuuksien lisäksi työvalmennusta, koulutusneuvontaa ja toiminnallista tukea nuorille matalan kynnyksen palveluna edistävät tehokkaampaa tapaa saada maahanmuuttajat ymmärtämään työllistämisprosessien menetelmiä sekä vaatimuksia. Edellä mainitut seikat näyttävät olevan kriittisiä tekijöitä nuoren aktivoimisessa yhteiskunnan toimijoiksi.

Ohjaamon toiminnalla on suuret yhteiskunnalliset vaikutukset, sillä Ohjaamon piirissä on potentiaalista työvoimaa. Suurimmalla osalla haastateltavista ei ollut kuitenkaan ennakkoodotuksia, mitä viittaa siihen, että joko nuoret eivät tienneet Ohjaamosta paljon tai he eivät uskoneet saavansa Ohjaamon kautta työpaikkaa. Kuten aiemmin työssämme on esitelty Ohjaamon markkinointia on parannettava niin, että palvelua mainostetaan nuoria kiinnostavien mediakanavien välityksellä, sellaisessa sosiaalisessa mediassa, joka tavoittaa nuoria eri kansallisryhmistä, esimerkiksi verkkomainonnan kautta.

Tämän opinnäytetyön pohjalta voidaan todeta, että Ohjaamon kaltaisia ohjauspalveluja tarvitaan myös tulevaisuudessakin. Jokainen haastateltava koki Ohjaamossa olon jollain tapaa merkitykselliseksi. Ohjaamolla voidaan katsoa olevan niin sosiaalista, kuin myös yhteiskunnallista vaikuttavuutta nuorten yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Ohjaamossa nuoren tilanne huomioidaan kokonaisvaltaisesti palvelua suunniteltaessa. Ohjaamo on paikka, johon nuori haluaa tulla sen jälkeenkin, kun ohjaussuhteen tavoitteet on saavutettu. Näin ollen, Ohjaamon kaltaisille palveluille on suurta kysyntää nuorten keskuudessa.

Opinnäytetyöprosessissa on myös kehitettävää. Palvelulaadun tarkastelemisen kannalta olisi hyvä saada nuoria satunnaisesti haastatteluihin, eikä Ohjaamon antamia haastateltavia.

Alunperin olimme suunnitelleet kutsua yksilöhaastatteluihin viisitoista nuorta. Päädyimme kuitenkin kymmeneen, joista yhdeksän haastattelua oli toteutui. Haastatteluihin osallistuneista nuorista kuusi oli somalitaustaisia, minkä johdosta monipuolinen kansallinen ja kulttuurinen näkökulma jäi saamatta. Tosin haastatteluihin on vaikuttanut toinenkin seikka. Kielellä on nimittäin suuri vaikutus omien mielipiteiden tuottamiseen. Osa haastatteluihin osallistuneista eivät pystyneet ilmaisemaan itseään tavalla, jolla he tekisivät sen omalla äidinkielellään, josta syystä emme ole saaneet kokonaisvaltaista tietoa. On kuitenkin tärkeää kuulla nimenomaan maahanmuuttajataustaisten nuorten näkökulma.

Opinnäytetyöhön, niin kuin muihin tieteellisiin tutkimuksiin, pätee tietyt eettiset ohjeet. Edellytys sille, että tutkimus on eettisesti hyväksyttävä, luotettava ja tulokset uskottavia, on että tutkimus on tehty hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa, että tutkijat noudattavat toimintatapoja, jotka ovat tiedeyhteisön tuunnustamia. Näitä ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallennuksessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002, 3).

Tutkija itse on laadullisen tutkimuksen luotettavuuden mittari. Tutkija päättää mitä, tai ketä tutkitaan, mitä kysymyksiä esitetään tai jätetään esittämättä ja miten itse kerätty aineisto analysoidaan ja miten sitä tulkitaan. Asetelmat luotettavalle tutkimuskelle pitää olla kunnossa ja prosessi itsessään on toteutettava tieteen sääntöjen mukaisesti. Yleiset luotettavuuden kriteerit ovat aineiston vahvistettavuus, arvioitavuus, ristiriidattomuus, luotettavuus ja kylläntyminen (Kananen 2014, 150-151.)

Edellämäinnittuihin asioihin olemme myös kiinnittäneet huomiota erittäin paljon tutkimusta tehdessämme. Koko opinnäytetyön prosessin ajan olemme pyrkineet olemaan mahdollisimman läpinäkyviä toimissamme. Haastateltaville on kerrottu tutkimuksen tarkoitus ja hyödyt mahdollisimman tarkasti. Heille on toimitettu kirjallisena tiedote opinnäytetyöstä, haastattelurunko ja haastattelulupa. Kiinnitimme myös huomiota siihen, että haastateltavia ei tunnisteta lopullisessa versiossa. Haastattelujen aina perustuessa vapaaehtoisuuteen, varasimme osallistujille mahdollisuuden vetäytyä tutkimuksesta missä kohtaa vain sitä, jos se olisi ollut heille epämieluisaa. Täsmensimme haastateltaville moneen kertaan, että jos jokin asia opinnäytetyössä heitä askarruttaa, ottaisivat he heti yhteyttä. Halusimme osoittaa haastateltaville heidän panoksensa opinnäytetyötämme kohtaan olevan arvokasta, ei pelkästään Ohjaamolle, vaan myös meille henkilökohtaisesti. Jotta tutkimus olisi mahdollisimman luotettava, olemme pyrkineet tekemään opinnäytetyötämme ohjeiden ja sääntöjen mukaisesti niin hyvin kuin vain se on ollut mahdollista.

Aineiston analysoinnin pyrimme tekemään myös mahdollisimman rehellisesti ja tarkasti noudattaen samoja eettisiä ohjeita kuin muissa prosessin vaiheissa. Haastattelujen purku ja litterointi asetti omat haasteensa joidenkin haastateltavien puutteellisen kielitaidon vuoksi. Jotta haastateltavien sanoma välittyi mahdollisimman tarkasti ja aidosti, äänitteitä kuunneltiin lukuisia kertoja läpi. Tutkijoina meillä on eettinen velvollisuus huolehtia myös haastateltavien tietosuojasta. Äänitteet ja litteroidut tekstit hävitämme lopullisen työn valmistuttua niin, että haastateltavia henkilöitä ei voi tunnistaa. Kaikki haastattelujen avulla kerätty aineisto hävitetään asianmukaisesti. Sähköinen aineisto poistetaan tallennusvälineistä ja kirjallisen aineisto hävitetään silppuamalla. Mielestämme olemme koko opinnäytetyöprosessin ajan noudattaneet eettisiä ohjeita ja hyvää tieteellistä käytäntöä.

Lähteet

Painetut lähteet

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Juva: WS Bookwell Oy.

Eskola, J. & Suoranta J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus

Forsander, A. 2013. Martikainen, T., Saukkonen, P., Säävälä, M. (toim.) Muuttajat - Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2016. Turvaverkko vai trampoliini sosiaaliturvan mahdollisuudet. 10 painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Juvenes Print Oy

Karppinen, K & Savioja, H. 2007. Koulu ja syrjäytymisen riskitekijät. Teoksessa Savioja, H. & Karppinen, K. & Keltikangas-Järvinen, L. & Alatupa, S. (toim.) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma - Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Helsinki: Edita Prima Oy

Kivijärvi, A. & Peltola, M. 2016. Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot - vuosikirja. Helsinki: Unigrafia

Kivijärvi, A. & Nieminen, H. & Toivikko, K. 2015. Kiertoteitä. Maahan muuttaneet nuoret yhteiskunnallisten esteiden edessä. Helsinki: Into

Liebkind, K. & Mannila, S. & Jasinskaja-Lahti, I. & Jaakkola, M. & Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmannen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus

Lämsä, A-L. 1998. Ihminen tarvitsee sitä mitä ilman on paha olla. Teoksessa Lämsä, A-L. & Ulvinen, V-M. (toim.) Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Helsinki: Nykypaino Oy. Julkaisija: Nuorisoasian neuvottelukunta.

Metso, L. & Peltola, U. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Yliopistopaino

Myllyniemi, S. 2013. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Helsinki: Hakapaino

Nuorista Suomessa 2016. Tietoa nuorista, heidän elinoloistaan sekä nuorisotyöstä. Allianssi ry. Helsinki: Grano Oy

Pätynen, P & Vuokila-Oikkonen, P & Norontaus, M. 2016. Nuorten palvelupolkujen rakentaminen - Osuma-hankkeeseen osallistava kehittämisprosessi Pieksämäellä. Teoksessa Gothóni, R. & Hyväri, S. & Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.). Osallisuus yhteiskunnallisena haasteena - Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 2. Tampere: Juvenes Print Oy

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi

Salovaara, R. 2008. Voimaa virtaa Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Helsinki: Miktor

Savioja, H. 2007. Koulutekijät nuorten syrjäytymisriskiä selittämässä. Teoksessa Savioja, H. & Karppinen, K. & Keltikangas-Järvinen, L. & Alatupa, S. (toim.) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma - Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Helsinki: Edita Prima Oy

Sotkasiira, T. 2016. Maahanmuuttajanuoret - Suomalaisen syrjäseudun toiveiden tynnyri? Teoksessa Sotkasiira, T. & Antti & Marja Peltola (toim.). Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Unigrafia

Telen, J. 2007. Sosiaalityö ja työttömyys. Tutkimus sosiaalityön haasteista ja mahdollisuuksista työvoiman palvelukeskuksessa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia. Helsinki: Helsingin Yliopisto

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Turjanmaa, E & Alitolppa-Niitamo, A & Wikström, K. 2016. Perhe muuttaa ja muuttuu. Pääkaupunkiseudun nuorten kokemuksia sukupolvisuhteiden muutoksista kotoutumisvaiheessa. Teoksessa Kivijärvi, A. & Peltola, M. (toim.). Lapset ja nuoret muuttoliikkeessä. Nuorten elinolot -vuosikirja. Helsinki: Unigrafia

Sähköiset lähteet

Euroopan komission tiedonanto: Kolmansien maiden kansalaisten kotouttamista koskeva toimintasuunnitelma 2016. Eduskunta. Viitattu 05.03.2017

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2016-AK-80125.pdf>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 16.5.2017

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Hyva_Tieteellinen_FIN.pdf

Kestävää kasvua ja työtä 2014. Suomen rakennerahaston-ohjelma 2014 - 2020. Viitattu 12.05.2017

<https://www.rakennerahastot.fi/documents/10179/43217/Ohjelma-asiakirja+valmis.pdf/>

Kiilakoski, T & Gretschel A. 2012. Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 14.05.2017

http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/muistiinpanoja_demokratiaoppitunnista.pdf

Kotoutumissuunnitelman aikainen toimeentulo 2017. Työ ja elinkeinoministeriö. Viitattu 05.02.2017

http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotouttaminen/kotoutumista_edistavat_toimenpiteet/kotoutumissuunnitelma/kotoutumissuunnitelman_aikainen_toimeentulo

Kotoutuminen 2017. Sisäministeriö. Viitattu 02.02.2017

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/kotoutuminen>

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Viitattu 28.02.2017

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maahanmuuttaja#L1P3>

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. Viitattu 01.02.2017

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>

Maahanmuuttajien koulutus 2017. Opetushallitus. Viitattu 06.03.2017

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/maahanmuuttajien_koulutus

Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2017. Sisäministeriön julkaisuja 4/2017. Viitattu 14.05.2017
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79281/Maahanmuuton%20tilannekatsaus%202017.pdf?sequence=3>

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia 2013. Sisäministeriö. Viitattu 02.02.2017
http://issuu.com/sisaministerio/docs/maahanmuuton_tulevaisuus_2020_low-r?e=0/6174010

Maahanmuuttajien työllistyminen 2014. Viitattu 25.02.2017
<https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Maahanmuuttajien+ty%C3%B6llistyminen+10022014.pdf>

Maahanmuuttajat 2016. Väestöliitto. Viitattu 29.01.2017
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut 28.02.2014. Helsingin kaupungin työryhmän raportti ja esitys toimenpiteiksi. Viitattu 19.03.2017
http://www.hel.fi/static/opev/virasto/koulutuspolut/Maahanmuuttajanuorten_koulutuspolut_raportti_2014.pdf

Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen 2014. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT. Viitattu 29.01.2017
<http://vatt.fi/documents/2956369/3012221/j67.pdf>

Malmberg-Heimonen, I. & Julkunen, I. 2007. Out of Unemployment? A Comparative Analysis of the Risks and Opportunities Longer-term Unemployed Immigrant Youth Face when Entering the Labor Market. Viitattu 11.03.2017
https://www.researchgate.net/publication/249006470_Out_of_Unemployment_A_Comparative_Analysis_of_the_Risks_and_Opportunities_Longer-term_Unemployed_Immigrant_Youth_Face_when_Entering_the_Labour_Market

Myrskylä, P. 2012. Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Elinkeinoelämän valtuuskunnan analyseja. Viitattu 13.03.2017
<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Nivala, E. & Rynnänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja. Viitattu 01.04.2017
<http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRynn%C3%A4nen2013.pdf/c137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e9>

Nuorille suunnatun Ohjaamo-toiminnan käynnistäminen ja kehittäminen 2014. Viitattu 13.03.2017

http://www.peda.net/img/portal/3094341/Ohjaamo-toiminnan_yleiskuvaus_marraskuu_2014.pdf?cs=1416911814b

Nuorisotakuu 2014. Eduskunta. Viitattu 08.03.2017

https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/nuorisotakuu.aspx

Nuorisolaki 72/2006. Viitattu 10.03.2017

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072>

Nuorisotakuu auttaa eteenpäin 2016. Nuorisotakuusivusto. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 07.03.2017

http://www.nuorisotakuu.fi/tietoa_takuusta

Nuorten syrjäytyminen 2014. Valiokuntamietinnöt. Tarkastusvaliokunta on kokouksessaan 20.3.2014. Viitattu 22.02.2017

<https://www.edilex.fi/mt/trvm20140001>

Ohjaamon toiminnan yleiskuvaus marraskuu 2014. Nuorisotakuu. Viitattu 13.03.2017

http://www.peda.net/img/portal/3094341/Ohjaamo-toiminnan_yleiskuvaus_marraskuu_2014.pdf?cs=1416911814

Ohjaamo Espoo 2016a. Ohjaamo Espoon kotisivu. Etusivu-osio. Viitattu 23.05.2017

<http://www.ohjaamoespoo.fi/>

Ohjaamo Espoo 2016b. Ohjaamo Espoon kotisivu. Mitä-osio. Viitattu 23.05.2017

<http://www.ohjaamoespoo.fi/yhteystiedot/>

Paakkinen, E. 2016. Maahanmuutto ja julkisen sektorin työelämä. Viitattu 15.05.2017

https://www.keva.fi/globalassets/2-tiedostot/ta-tiedostot/tyoelamapalvelut/tutkimus_maahanmuutto_ja_julkisen_sektorin_tyoelama_keva.pdf

Siniluoto, R. 2016. Palvelujärjestelmän ulkopuolelle jääneiden nuorten asiakaslähtöinen tavoittaminen Ohjaamo Espoossa. Ylempi AMK. Viitattu 12.03.2017

http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/118029/Siniluoto_Riikka.pdf?sequence=1

Sosiaalivakuutus 2016. 54. vuosikerta. Sosiaali- ja terveysturvan asiantuntijalehti Kelan sidosryhmille. Viitattu 30.04.2017

http://www.kela.fi/documents/10180/2628102/SV0116_PDF-WWW-HQ_0803.pdf/65c2c2e9-e200-4c47-ab7e-463d1f8d9129

Suomalainen työkulttuuri 2016. Viitattu 10.04.2017

<http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/tyo-ja-yrittajyys/suomalainen-tyokulttuuri>

Tammikuun työttömyysaste 9,2 prosenttia. 2017. Tilastokeskus. Viitattu 11.03.2017

http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2017/01/tyti_2017_01_2017-02-21_tie_001_fi.html

Työttömyys kuukausittain 2017. Espoon kaupunki. Viitattu 12.05.2017

<http://www.espoo.fi/fi->

[Fl/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ja_tutkimukset/Tyossakaynti_tyottomyys_ja_e linkeinot/Tyottomyys_kuukausittain\(549\)](http://www.espoo.fi/fi-Fl/Espoon_kaupunki/Tietoa_Espoosta/Tilastot_ja_tutkimukset/Tyossakaynti_tyottomyys_ja_e linkeinot/Tyottomyys_kuukausittain(549))

Työttömyysaste 2017. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 12.05.2017

<http://www.findikaattori.fi/fi/34>

Työelämä. 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 05.02.2017

<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-osallisuus-ja-kotoutuminen/tyoelama>

Tukea maahan muuttaneille nuorille. 2017. Pakolaisapu. Viitattu 09.02.2017

<http://pakolaisapu.fi/pakolaisapu/tyo-suomessa/#Kurvi>

Suomalainen työkulttuuri 2016. Viitattu 09.02.2017

<http://www.infopankki.fi/fi/elama-suomessa/tyo-ja-yrittajyys/suomalainen-tyokulttuuri>

Ulkomaalaistaustaiset työelämässä. 2014. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi - tutkimus. Viitattu 05.02.2017

https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-12-17_003.html

Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014. Tilastokeskus. Viitattu 10.03.2017

http://tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-11-02_001.html

Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 11.03.2017

<http://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion%20kotouttamisohjelma%20vuosille%202016-2019.pdf/f6d25e21-a2ce-4fea-9838-e9807dd752e9>

Kuviot

Kuvio 1: NEET-aste vuonna 2014 (UTH-tutkimus 2014, Tilastokeskus) 16

Kuvio 2: Vuorotyötä tekevien osuus 15-64-vuotiaista palkansaajista vuonna 2014, % (UTH-tutkimus 2014, Tilastokeskus) 17

Kuvio 3: Osa-aikatyötä tekevien osuus vuonna 2014 (UTH-tutkimus 2014, Tilastokeskus).. 17

Liitteet

Liite 1 Haastattelukysymykset	45
Liite 2 Tiedote opinnäytetyöstä	46
Liite 3 Haastattelulupa.....	47

Liite 1 Haastattelukysymykset

Taustatiedot

- Ikä
- Sukupuoli
- Asuinpaikka
- Äidinkieli
- Koulutus
- Tämänhetkinen elämäntilanne

Kokemukset Ohjaamo Espoon palveluista

Teema 1: Tavoitteet

- Minkälaisessa tilanteessa olet hakeutunut Ohjaamon palveluiden piiriin?
- Millaisia tavoitteita sinulla oli?
- Miten tavoitteitasi käsiteltiin?
- Miten itse näit tavoitteesi ja miten työntekijä ne näki?
- Oliko teillä tavoitteista yhteinen näkemys?

Teema 2: Odotukset

- Miten (ennakko)odotuksesi ovat toteutuneet?
- Onko Ohjaamon palveluissa jotain kehitettävää?

Liite 2 Tiedote opinnäytetyöstä

Hei!

Opiskelemme sosionomeiksi (AMK) Laurea ammattikorkeakoulun Otaniemen yksikössä. Teemme opinnäytetyötä Maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia Ohjaamo Espoon palveluista, jonka tarkoituksena on selvittää yhteisiä tekijöitä nuorten maahanmuuttajataustaisten saa-massa palvelukuvauksen mukaisessa tuessa ja ohjauksessa heidän näkökulmastaan. Mihin he ovat tarvinneet apua ja millä toimenpiteillä heitä on kyetty auttamaan. Mitkä tekijät palvelun toteutu-misessa ovat edistäneet heidän työllistymistään, opiskelupaikan saamista tai minkälainen arjen hallinnan haaste on ratkaistu.

Opinnäytetyöhömmme liittyen toteutamme kahdeksan yksilöhaastattelua sukupuolijakauman ollen tasan puoliksi miesten ja naisten kesken. Toteutamme haastattelut yksilöhaastatteluina tallentaen haastattelut kahdelle eri tallennusvälineelle. Yhden haastattelun kesto on noin yksi tunti. Itse haastattelutilanne on avoin ja joustava luonteeltaan. Ennen haastattelua lähetämme haastattelu-kysymykset etukäteen sähköpostilla siihen osallistuville, jotta haastateltavat voivat perehtyä niihin ennen haastattelua. Haastatteluista kerätty aineisto käsitellään luottamuksellisesti ja noudattaen vaitiolovelvollisuutta.

Kerätty aineisto tuhotaan lopullisen työn valmistuttua. Lopullisessa opinnäytetyössä ei tule olemaan mitään tietoa, mistä haastateltavan voisi tunnistaa. Osallistujien kesken arvomme yhteensä neljä Finnkinon elokuvalippua, kaksi miespuolisten kesken ja kaksi naispuolisten kesken.

Tämän tiedotteen ohessa on suostumuslomake, jonka pyydämme palauttamaan täytettynä ja allekirjoitettuna. Kiitos!

Ystävällisin terveisin

Aki Vainikainen

Puh. xxx xxxxxxx

aki.vainikainen@student.laurea.fi

Karina Sabitova

Puh. xxx xxxxxxx

karina.sabitova@student.laurea.fi

Liite 3 Haastattelulupa

Suostun, että Aki Vainikainen ja Karina Sabitova saavat käyttää sanomaani opinnäytetyössään, joka käsittelee Ohjaamo Espoon asiakkaiden kokemuksia palveluprosessista. Lopullisessa opinnäytetyössä ei tule ilmi haastateltavien henkilöllisyyttä. Haastatteluista saatu aineisto hävitetään asianmukaisesti.

Päiväys ja paikka

Allekirjoitus

Nimen selvennys
